

**Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
Кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти**

Ігор ГРИНИК, Ігор ЗУБРИЦЬКИЙ

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ

Методичні рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи
для здобувачів освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності І 10 Соціальна робота та консультування,
галузь знань І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення,
освітня програма «Соціальна педагогіка»

**Дрогобич
2026**

*Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 3 від 24.02.2026 р.)*

Рецензенти:

Віра ІЛЬНИЦЬКА, начальник управління праці та соціального захисту населення Трускавецької міської ради.

Роман ХАВУЛА, кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Ігор ГРИНИК, Ігор ЗУБРИЦЬКИЙ

Соціальний захист населення : методичні рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи для здобувачів освіти спеціальності І 10 Соціальна робота та консультування галузі знань І Охорона здоров'я та консультування освітньої програми «Соціальна педагогіка» другого (магістерського) рівня вищої освіти. Дрогобич, 2026. 112 с.

Навчально-методичний посібник укладено відповідно до програми навчальної дисципліни «Соціальний захист населення» для підготовки фахівців спеціальності І 10 Соціальна робота та консультування галузі знань І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення освітньої програми «Соціальна педагогіка» другого (магістерського) рівня вищої освіти.

У методичних рекомендаціях вміщено плани семінарських занять, пропонуються питання для обговорення та дискусій на семінарських заняттях, завдання для поточного контролю та самостійної роботи, короткий понятійно-термінологічний словник, перелік рекомендованої літератури до кожного семінарського заняття, загальний список літератури.

Усі поняття і терміни, вміщені в короткому понятійно-термінологічному словнику наприкінці посібника, подано відповідно до їх офіційного нормативно-правового визначення та сформульовано на основі чинних законодавчих і підзаконних актів України, що регулюють сферу соціального захисту населення.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ»	6
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НИХ	10
Семінарське заняття 1	10
Семінарське заняття 2	16
Семінарське заняття 3	21
Семінарське заняття 4	26
Семінарське заняття 5	31
Семінарське заняття 6	36
Семінарське заняття 7	41
Семінарське заняття 8	46
Семінарське заняття 9	52
Семінарське заняття 10	58
Семінарське заняття 11	64
Семінарське заняття 12	70
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	76
КОРОТКИЙ ПОНЯТІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	93

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Соціальний захист населення» є важливим компонентом у системі соціально-педагогічних дисциплін, що викладаються у закладі вищої освіти при підготовці фахівців спеціальності І 10 «Соціальна робота та консультування» другого (магістерського) рівня вищої освіти. Її метою є оволодіння здобувачами освіти системними знаннями про сутність, структуру та механізми функціонування системи соціального захисту населення, а також формування теоретичної й методологічної бази, необхідної для здійснення професійної діяльності у сфері соціальної роботи та соціального консультування.

Зміст курсу «Соціальний захист населення» покликаний відобразити сучасні наукові підходи та практичний досвід у сфері соціального захисту в теоретичному й прикладному аспектах, а також передбачає розв'язання низки навчально-професійних завдань: формування у здобувачів освіти уявлення про теоретичні засади та організаційно-правові форми соціального захисту; про систему державних соціальних стандартів і гарантій; про соціальні ризики та механізми їх подолання; про державні соціальні допомоги, пільги, соціальні послуги, соціальне страхування, пенсійне й медичне забезпечення; ознайомлення з особливостями соціального захисту окремих категорій населення в сучасних умовах; розвиток здатності до критичного аналізу державної та місцевої соціальної політики, а також до оцінювання ефективності соціальних програм і заходів соціальної підтримки.

У навчально-методичному посібнику представлено плани семінарських занять і методичні рекомендації до їх проведення, проблемні та контрольні питання, завдання для поточного контролю, а також завдання для самостійної роботи, що мають підготовчий характер і оцінюються під час семінарських занять відповідно до критеріїв усної відповіді здобувачів освіти. Окрім цього, посібник містить перелік рекомендованої літератури до кожної теми та стислий понятійно-термінологічний словник, спрямований на систематизацію навчального матеріалу й формування професійного понятійного апарату здобувачів освіти.

Використання методичних рекомендацій дасть змогу здобувачам освіти ґрунтовно опрацювати основні проблеми курсу «Соціальний захист населення», сформувати цілісне бачення системи соціального захисту в Україні та розвинути професійні компетентності, необхідні для ефективної діяльності в умовах сучасних соціальних викликів.

Методичні рекомендації пропонуються для використання здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності І 10 «Соціальна робота та консультування», а також можуть бути корисними викладачам і практичним фахівцям соціальної сфери.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ до курсу «Соціальний захист населення»

Предмет, мета й завдання навчальної дисципліни. Принципи побудови, структура та міждисциплінарні зв'язки курсу. Огляд наукової літератури, нормативно-правової бази та електронних ресурсів у сфері соціального захисту.

Теоретичні засади соціального захисту населення

Поняття, сутність і структура соціального захисту. Соціальний захист як складова соціальної політики держави. Теоретичні підходи до визначення ролі й функцій соціального захисту (національні та міжнародні підходи). Історичні етапи становлення системи соціального захисту в Україні та світі.

Організаційно-правові форми соціального захисту в Україні

Право людини на соціальний захист та його конституційні гарантії. Законодавча та інституційна база у сфері соціального захисту. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування та інші суб'єкти, що забезпечують соціальний захист. Соціальний захист у контексті державного та місцевих бюджетів.

Державні соціальні стандарти та соціальні гарантії

Поняття та класифікація державних соціальних стандартів. Сфери застосування соціальних стандартів та гарантій. Державні гарантії у сфері праці, охорони здоров'я, освіти, житлово-комунальних послуг, соціального забезпечення та міграційної політики. Сучасні тенденції трансформації соціальних гарантій в умовах воєнних викликів та євроінтеграційних процесів.

Соціальні ризики та механізми їх подолання

Поняття, ознаки та класифікація соціальних ризиків. Соціальні ризики у законодавстві України та міжнародних документах (МОП, ООН, ЄС). Система

реагування держави та громадянського суспільства на соціальні ризики в умовах війни та поствоєнної відбудови.

Державні соціальні допомоги та соціальні пільги

Види державних соціальних допомог: допомога сім'ям із дітьми, особам з інвалідністю, малозабезпеченим родинам, особам без права на пенсію, внутрішньо переміщеним особам тощо. Порядок їх призначення та надання. Соціальні пільги: поняття, ознаки, класифікація. Пільги у сфері житлово-комунальних послуг, охорони здоров'я, транспортного обслуговування, освіти та працевлаштування.

Система соціальних послуг

Поняття та принципи надання соціальних послуг. Види соціальних послуг: базові, спеціалізовані, комплексні. Форми надання: інституційна, неінституційна, мобільна, цифрова. Права та обов'язки надавачів і отримувачів соціальних послуг. Інноваційні технології у сфері соціальних послуг (кейс-менеджмент, цифрові сервіси, міжвідомча взаємодія).

Соціальне страхування як інструмент забезпечення соціальних прав

Поняття, принципи та види загальнообов'язкового державного соціального страхування. Законодавча база державного регулювання страхової діяльності у сфері соціального страхування. Суб'єкти та об'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування. Види загальнообов'язкового державного соціального страхування (у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності; від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; страхування на випадок безробіття; медичне страхування). Порівняння української моделі соціального страхування із зарубіжними практиками.

Пенсійне забезпечення

Теоретичні основи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Поняття та умови призначення пенсій за віком. Пенсії по інвалідності: умови призначення і розміри. Особливості пенсійного забезпечення у зв'язку з втратою годувальника. Соціальні допомоги пенсіонерам та підстави їх призначення. Пенсійний фонд України: завдання, структура, функції, права. Реформування пенсійної системи в умовах демографічних та економічних викликів. Недержавне пенсійне страхування: сутність, інституційні форми, перспективи розвитку.

Медичне страхування

Становлення та розвиток медичного страхування в Україні. Сутність, значення і форми медичного страхування. Об'єкт і суб'єкти медичного страхування. Принципи та особливості обов'язкового і добровільного медичного страхування. Страховий поліс як інструмент захисту. Міжнародний досвід організації медичного страхування. Сучасні проблеми та перспективи впровадження системи медичного страхування в Україні.

Соціальний захист окремих категорій населення

Соціальний захист ветеранів війни, військовослужбовців, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, дітей та молоді, людей похилого віку. Соціальна підтримка жертв політичних репресій, біженців та осіб, які постраждали від воєнних дій. Специфіка роботи з різними цільовими групами в умовах сучасних викликів.

Соціальне обслуговування та соціальна реабілітація

Поняття, принципи та види соціального обслуговування. Соціальна підтримка людей похилого віку, осіб з інвалідністю, дітей та молоді, внутрішньо переміщених осіб. Соціальна реабілітація та інтеграція: методи й інституції. Забезпечення технічними засобами реабілітації та допоміжними технологіями. Цифровізація соціального обслуговування.

ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

- Теоретичні засади соціального захисту населення.
- Організаційно-правові форми соціального захисту в Україні.
- Державні соціальні стандарти та соціальні гарантії.
- Соціальні ризики: сутність, класифікація та механізми подолання.
- Державні соціальні допомоги та система соціальних пільг.
- Система соціальних послуг: зміст, форми та інноваційні практики.
- Соціальне страхування як інструмент забезпечення соціальних прав.
- Пенсійне забезпечення: сучасний стан і перспективи розвитку.
- Медичне страхування в Україні.
- Соціальний захист окремих категорій населення.
- Соціальне обслуговування населення: види, принципи та організаційні форми.
- Соціальна реабілітація як складова системи соціального захисту.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НИХ

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Мета заняття: сформувати цілісне уявлення про соціальний захист населення як складну соціально-правову та інституційну систему; розкрити його теоретико-методологічні засади, місце і роль у структурі соціальної політики держави; розвинути здатність до критичного аналізу наукових підходів, концепцій і моделей соціального захисту в національному та міжнародному контекстах.

Семінарське заняття 1 (2 год.)

План

1. Соціальний захист населення як соціально-економічна та правова категорія.
2. Соціальний захист у системі соціальної політики держави.
3. Теоретичні підходи та концепції соціального захисту (національний і міжнародний виміри).
4. Історичні етапи становлення системи соціального захисту в Україні та світі.
5. Соціальний захист як сфера професійної діяльності фахівця із соціальної роботи.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розгляд *першого питання* доцільно розпочати з аналізу категоріального апарату теми. Слід акцентувати увагу на багатовимірності поняття «соціальний захист населення», яке в сучасній науковій літературі трактується як система державних і недержавних заходів, спрямованих на мінімізацію соціальних ризиків, забезпечення гідного рівня життя та реалізацію базових соціальних

прав людини. Важливо простежити відмінності між поняттями «соціальний захист», «соціальне забезпечення», «соціальна допомога» та «соціальне страхування», наголосивши на їх функціональній та інституційній специфіці.

Під час опрацювання **другого питання** необхідно розкрити місце соціального захисту в структурі соціальної політики держави. Доцільно показати, що соціальний захист виступає основним інструментом реалізації соціальної функції держави та водночас індикатором рівня соціальної справедливості й соціальної згуртованості суспільства. Особливу увагу слід приділити аналізу взаємозв'язку соціального захисту з бюджетною, демографічною, освітньою та політикою зайнятості, а також із процесами децентралізації та розвитку територіальних громад.

Розглядаючи **третє питання**, варто зосередитися на теоретичних моделях і концепціях соціального захисту, які сформувалися в межах світової соціальної думки. Доцільно проаналізувати класичні моделі (бісмарківську та бевериджську), а також їх сучасні модифікації – соціал-демократичну, неоліберальну та консервативно-корпоративну. Важливо не лише охарактеризувати їх ключові ознаки, а й здійснити критичну оцінку можливостей адаптації окремих елементів цих моделей до умов сучасної України, з урахуванням воєнних викликів і євроінтеграційних процесів.

Опрацювання **четвертого питання** передбачає аналіз історичних етапів становлення системи соціального захисту населення в Україні та світі як результату еволюції суспільних відносин і ролі держави у забезпеченні соціальної безпеки громадян. У світовому контексті соціальний захист пройшов шлях від неформальних форм взаємодопомоги та благодійності до інституціоналізованих державних систем соціального страхування й соціальної допомоги, що утвердилися в умовах індустріального суспільства та розвитку соціальної держави. В Україні формування системи соціального захисту відбувалося під впливом традицій громадської солідарності, централізованої радянської моделі соціального забезпечення та подальшого переходу, після здобуття незалежності, до національної системи соціального захисту,

орієнтованої на принципи прав людини, соціальної справедливості, децентралізації та розвитку соціальних послуг.

У межах *п'ятого питання* слід розкрити роль фахівця із соціальної роботи в системі соціального захисту населення. Особливу увагу доцільно приділити професійним функціям соціального працівника у процесі оцінки потреб, планування втручання, міжвідомчої взаємодії та захисту прав отримувачів соціальних послуг. Важливо підкреслити значення професійної етики, рефлексії та дотримання стандартів соціальної роботи в умовах складних і непередбачуваних соціальних ситуацій.

Основні поняття і терміни

Соціальний захист населення, соціальна політика, соціальна держава, соціальні ризики, соціальна безпека, соціальні гарантії, соціальне забезпечення, соціальна допомога, соціальне страхування, принципи соціального захисту.

Проблемні питання

1. Чи можна розглядати соціальний захист населення як універсальний механізм подолання соціальної нерівності?
2. Які теоретичні моделі соціального захисту є найбільш релевантними для України на сучасному етапі розвитку?
3. У чому полягає співвідношення між принципами універсальності та адресності у системі соціального захисту населення, і який із них має бути пріоритетним в умовах обмежених ресурсів?
4. Як змінюється роль держави у системі соціального захисту в умовах децентралізації та зростання ролі територіальних громад і недержавних організацій?
5. Чи можна розглядати соціальний захист населення як інструмент соціальної згуртованості та національної безпеки в умовах воєнних і посткризових трансформацій суспільства?

Контрольні запитання

1. У чому полягає сутність соціального захисту населення?
2. Яке місце соціального захисту в системі соціальної політики держави?
3. Назвіть і охарактеризуйте основні теоретичні підходи до соціального захисту.
4. Які принципи лежать в основі організації системи соціального захисту?
5. Яку роль відіграє фахівець із соціальної роботи у сфері соціального захисту населення?

Завдання для самостійної роботи

1. Здійснити порівняльний аналіз понять «соціальний захист», «соціальне забезпечення», «соціальна допомога» та «соціальне страхування», визначивши їх змістові відмінності, сферу застосування та інституційні особливості в системі соціальної політики держави (у формі таблиці або структурованого тексту).
2. Проаналізувати одну з теоретичних моделей соціального захисту (*бісмарківську, бевериджську, соціал-демократичну, неоліберальну або консервативно-корпоративну*) та підготувати стислий аналітичний огляд (2–3 стор.) із критичною оцінкою можливостей її адаптації до умов сучасної України.
3. Підготувати рефлексивне есе (1,5–2 стор.) на тему: *«Соціальний захист як сфера професійної діяльності фахівця із соціальної роботи»*, у якому розкрити професійні функції соціального працівника, значення міжвідомчої взаємодії, етичних принципів і захисту прав отримувачів соціальних послуг в умовах сучасних соціальних викликів.

Рекомендована література

Основна

1. Баранник Л. Б. Соціальний захист громадян : навч. посіб.; вид. 2-ге, доп. І переробл. Дніпро : Університет митної справи та фінансів. 2017. 246 с.
URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi84/0063716.pdf>

2. Боднарук М., Орловський О., Бурка А. Право соціального захисту : навч.-метод. посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 184с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_pravo/pravo-sots.zakhystu-bodnaruk_Orlovsky_Burka_2.pdf
3. Система соціального захисту в Україні : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О. Матрос. Умань : Візаві, 2021. 175 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/13916/1/96.pdf>
4. Соціальна політика : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Н. Коляда, І. Карпич. 4-е вид. доповн. та переробл. Умань : ВПЦ «Візаві», 2024. 192 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/17430/1/B0.pdf>
5. Соціальне забезпечення в Україні : навч. посібник / [В. П. Мельник, З. Е. Скринник, І. В. Жеребило та ін.] ; за наук. ред. В. П. Мельника, З. Е. Скринник. 2-ге вид., доп. і перероб. [Електронне видання]. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2024. 612 с. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/2.indd-22-07-2024.pdf>
6. Соціальний захист в Україні : навч.-метод. посіб. / авт.-уклад. Т. Л. Опалюк, Ю. В. Сербалюк. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О. В, 2023. 243 с.

Додаткова

1. Анпілогова Б. Ю. Соціальний захист як особливий соціально-правовий феномен. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2023. Т. 1 (79). С. 291-297. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/288621/282278>
2. Дороніна О. А. Соціальний захист населення : теоретичні засади і досвід України. *Економіка України.* 2022. № 7 (728). С. 89–92. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economyukr/article/view/2022-07-5/2022-07-5>
3. Латишева О. В., Євтушенко М. О., Пронін С. В., Будовій М. Ю. Соціальний захист держави : суть, моделі та особливості забезпечення.

Вісник економічної науки України. 2020. № 2. С. 95-104. URL:
[http://www.venu-journal.org/download/2020/2\(39\)/13-Latysheva.pdf](http://www.venu-journal.org/download/2020/2(39)/13-Latysheva.pdf)

4. Поплавська О. М. Соціальний захист в системі забезпечення соціальної безпеки людини. *Український економічний часопис*. 2025. Вип. 8. С. 102-107. URL:
<https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/economy/article/download/552/533/1100>
5. Яремчук С. С., Гнатчук О. С., Шестакова К. Ю. Еволюція систем соціального захисту : від концепцій до сучасної практики. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2023. Вип. 38. С. 206-214.
С. <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8150/892-Article%20Text-1611-1-10-20230907.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

ТЕМА 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

Мета заняття: формування цілісного уявлення про організаційно-правові форми соціального захисту в Україні, поглиблення знань щодо нормативно-правових засад реалізації права людини на соціальний захист, а також розвиток умінь аналізувати діяльність інституцій соціального захисту на державному та місцевому рівнях у контексті сучасних соціально-економічних викликів.

Семінарське заняття 2 (2год.)

План

1. Право людини на соціальний захист та його конституційні гарантії в Україні.
2. Нормативно-правове забезпечення системи соціального захисту населення.
3. Інституційна система соціального захисту: органи державної влади, органи місцевого самоврядування та недержавні суб'єкти.
4. Організаційно-правові форми реалізації соціального захисту в Україні.
5. Соціальний захист у контексті державного та місцевих бюджетів.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розкриття *першого питання* доцільно розпочати з аналізу конституційного закріплення права людини на соціальний захист, зокрема у взаємозв'язку з принципами соціальної держави, соціальної справедливості та недискримінації. Слід звернути увагу на зміст і межі державних зобов'язань щодо забезпечення соціальних прав громадян, а також на співвідношення універсальних і адресних підходів у наданні соціальної підтримки.

У межах *другого питання* необхідно здійснити системний огляд законодавчої та підзаконної нормативно-правової бази у сфері соціального захисту населення. Доцільно проаналізувати ієрархію нормативних актів, їх функціональне призначення та роль у регулюванні окремих напрямів

соціального захисту (соціальне страхування, соціальна допомога, соціальні послуги, пільги тощо). Особливу увагу варто приділити динаміці змін законодавства в умовах воєнного стану та процесів європейської інтеграції.

Розглядаючи *третє питання*, слід охарактеризувати інституційну систему соціального захисту населення в Україні, зосередившись на розподілі повноважень між центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами. Доцільно акцентувати на зростанні ролі територіальних громад у реалізації соціальної політики, розвитку міжвідомчої взаємодії та залученні недержавних організацій як партнерів у наданні соціальних послуг.

У *четвертому питанні* необхідно проаналізувати основні організаційно-правові форми соціального захисту, що функціонують в Україні, зокрема соціальне страхування, державну соціальну допомогу, систему соціальних послуг, а також недержавні та змішані моделі соціального забезпечення. Варто звернути увагу на переваги й обмеження кожної з форм, їх ефективність у роботі з різними категоріями населення та відповідність принципам адресності й потребоорієнтованості.

Розкриття *п'ятого питання* передбачає аналіз фінансового забезпечення системи соціального захисту в Україні. Доцільно розглянути роль державного та місцевих бюджетів у фінансуванні соціальних програм, проблеми збалансованості соціальних видатків, а також вплив бюджетної децентралізації на доступність і якість соціального захисту на місцевому рівні.

Основні поняття і терміни

Право на соціальний захист, організаційно-правові форми соціального захисту, інституційна система соціального захисту, державна соціальна допомога, соціальні послуги, соціальні пільги, бюджет соціального захисту.

Проблемні питання

1. Яким чином конституційні гарантії соціального захисту реалізуються на рівні територіальних громад?

2. Які організаційно-правові форми соціального захисту є найбільш ефективними в умовах сучасних соціальних ризиків?
3. У чому полягає роль міжвідомчої взаємодії у забезпеченні комплексного соціального захисту вразливих категорій населення, та які правові механізми її регулювання потребують удосконалення?
4. Наскільки чинна інституційна модель соціального захисту в Україні відповідає принципам адресності, доступності та орієнтації на потреби отримувачів соціальної підтримки?
5. Які напрями реформування організаційно-правових форм соціального захисту є пріоритетними в контексті європейської інтеграції України та гармонізації із стандартами Європейського Союзу?

Контрольні запитання

1. Як визначається право людини на соціальний захист у законодавстві України?
2. Які основні нормативно-правові акти регулюють систему соціального захисту населення?
3. Назвіть основні суб'єкти системи соціального захисту та їх повноваження.
4. У чому полягає відмінність між соціальним страхуванням і державною соціальною допомогою?
5. Яку роль відіграють місцеві бюджети у забезпеченні соціального захисту населення?

Завдання для самостійної роботи

1. Здійснити систематизацію нормативно-правових актів, що регулюють сферу соціального захисту в Україні (конституційні, законодавчі, підзаконні), визначивши їх ієрархію, предмет правового регулювання та роль у функціонуванні окремих організаційно-правових форм соціального захисту (у формі таблиці або структурованого огляду).

2. Проаналізувати інституційну систему соціального захисту населення на прикладі конкретного рівня управління (державного або місцевого), охарактеризувавши повноваження суб'єктів, механізми міжвідомчої взаємодії та участь недержавних організацій у реалізації соціальної політики (аналітичний огляд, 2 стор.).
3. Підготувати порівняльний аналіз основних організаційно-правових форм соціального захисту в Україні (соціальне страхування, державна соціальна допомога, соціальні послуги, соціальні пільги), визначивши їхні переваги, обмеження та ефективність щодо різних категорій населення в умовах зростання соціальних ризиків.

Рекомендована література

Основна

1. Баранник Л. Б. Соціальний захист громадян : навч. посіб.; вид. 2-ге, доп. І переробл. Дніпро : *Університет митної справи та фінансів*. 2017. 246 с.
URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi84/0063716.pdf>
2. Право соціального захисту : навч. посіб. для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти галузі знань 08 Право, спец. 081 Право [Електронне видання] / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, К. В. Бориченко [та ін.]; за заг. ред. Г. І. Чанишевої ; НУ «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2024. 202 с. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/1467445/mod_resource/content/1/202024.pdf
3. Система соціального захисту в Україні : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О. Матрос. Умань : Візаві, 2021. 175 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/13916/1/96.pdf>
4. Соціальне забезпечення в Україні : навч. посібник / [В. П. Мельник, З. Е. Скринник, І. В. Жеребило та ін.] ; за наук. ред. В. П. Мельника, З. Е. Скринник. 2-ге вид., доп. і перероб. [Електронне видання]. Львів :

ЛНУ ім. Івана Франка, 2024. 612 с. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/2.indd-22-07-2024.pdf>

5. Соціальний захист в Україні : навч.-метод. посіб. / авт.-уклад. Т. Л. Опалюк, Ю. В. Сербалюк. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О. В, 2023. 243 с.

Додаткова

1. Андронік О. Л., Макогін О. І. Нормативно-правове забезпечення системи соціального захисту в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 53. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/3016/2938/>
2. Берзанюк Я. Конституційні гарантії реалізації права на соціальний захист. Верховний суд. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2022_prezent/Prezent_Konst_garantii_soc_zahust.pdf
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Свистунова О. В. Сутність та ознаки конституційного права людини та громадянина на соціальний захист. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2023. Вип. 4. С. 42-48. URL: <https://cuju.dnuvs.ukr.education/index.php/cuj/article/view/34/31>
5. Хитра О., Бекерська Т. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту населення в Україні. *Академічні візії*. 2025. Вип. 43. С. 1-10. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12005/m_educ_2025_002.pdf?sequence=1&isAllowed=y

ТЕМА 3. ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ ТА СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ

Мета заняття: формування системного розуміння сутності державних соціальних стандартів і соціальних гарантій як базових інструментів соціальної політики держави, поглиблення знань щодо їх класифікації, сфер застосування та нормативно-правового забезпечення, а також розвиток здатності критично оцінювати трансформацію соціальних гарантій в умовах воєнних викликів та євроінтеграційних процесів.

Семінарське заняття 3 (2год.)

План

1. Поняття та сутність державних соціальних стандартів і соціальних гарантій у системі соціального захисту населення.
2. Класифікація державних соціальних стандартів та їх нормативно-правове закріплення.
3. Сфери застосування державних соціальних стандартів і гарантій.
4. Роль соціальних стандартів і гарантій у забезпеченні соціальної справедливості та мінімізації соціальних ризиків.
5. Сучасні тенденції трансформації соціальних стандартів і гарантій в умовах воєнного стану та євроінтеграції України.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розгляд *першого питання* доцільно розпочати з визначення понять «державні соціальні стандарти» та «державні соціальні гарантії», акцентуючи увагу на їх функціональному призначенні у забезпеченні мінімально допустимого рівня життя населення. Слід підкреслити їх роль як базових орієнтирів соціальної політики та інструментів реалізації конституційних соціальних прав громадян.

У *другому питанні* необхідно охарактеризувати основні підходи до класифікації державних соціальних стандартів, зокрема за сферою

застосування, рівнем нормативного закріплення та соціальним призначенням. Доцільно проаналізувати основні соціальні нормативи (прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата, соціальні нормативи у сфері послуг) та звернути увагу на проблеми їх актуалізації.

Висвітлюючи *третє питання*, слід здійснити огляд сфер застосування соціальних стандартів і гарантій, зосередившись на міжгалузевому характері соціального захисту. Варто показати взаємозв'язок стандартів у сфері праці, охорони здоров'я, освіти, житлово-комунальних послуг, соціального забезпечення та міграційної політики, а також їх значення для різних соціально вразливих груп населення.

Четверте питання передбачає аналіз ролі соціальних стандартів як механізму забезпечення соціальної справедливості, попередження бідності та зменшення соціальної нерівності. Доцільно акцентувати увагу на співвідношенні універсальних і адресних гарантій, а також на практичних труднощах їх реалізації на національному та місцевому рівнях.

У рамках *п'ятого питання* необхідно зосередитися на сучасних трансформаційних процесах у сфері соціальних гарантій, зумовлених воєнними викликами, демографічними змінами та євроінтеграційними зобов'язаннями України. Варто проаналізувати тенденції перегляду соціальних стандартів, зміни у підходах до їх фінансування та адаптацію до стандартів Європейського Союзу.

Основні поняття і терміни

Державні соціальні стандарти, державні соціальні гарантії, прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата, соціальні нормативи, соціальна справедливість, адресність соціальної підтримки.

Проблемні питання

1. Наскільки чинна система державних соціальних стандартів в Україні відповідає реальним потребам населення в умовах соціально-економічної нестабільності?

2. У чому полягають основні суперечності між задекларованими соціальними гарантіями та можливостями їх практичної реалізації?
3. Які соціальні стандарти потребують першочергового перегляду в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення?
4. Чи сприяє сучасна система соціальних гарантій зменшенню соціальної нерівності, чи, навпаки, відтворює її?
5. Яким чином процеси євроінтеграції впливають на трансформацію державних соціальних стандартів і гарантій в Україні?

Контрольні запитання

1. Дайте визначення поняттям «державні соціальні стандарти» та «державні соціальні гарантії».
2. Які основні критерії класифікації державних соціальних стандартів Ви можете назвати?
3. У яких сферах суспільного життя застосовуються державні соціальні стандарти та гарантії?
4. Яку роль відіграють соціальні стандарти у системі соціального захисту населення?
5. Які основні тенденції трансформації соціальних гарантій в Україні на сучасному етапі?

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати нормативно-правові джерела (*Конституцію України, Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», Закон України «Про прожитковий мінімум»*) та підготувати аналітичну довідку (2–3 стор.) щодо сутності державних соціальних стандартів і соціальних гарантій, їх функцій та ролі у реалізації соціальних прав громадян.
2. Здійснити класифікацію державних соціальних стандартів, визначивши критерії поділу (за сферою застосування, рівнем нормативного закріплення, соціальним призначенням), та проаналізувати проблеми їх

актуалізації в сучасних соціально-економічних умовах (у формі таблиці з аналітичними висновками або структурованого огляду).

3. Підготувати критичний аналіз ролі соціальних стандартів і гарантій у забезпеченні соціальної справедливості та мінімізації соціальних ризиків, звернувши увагу на співвідношення універсальних і адресних підходів у системі соціального захисту населення (рефлексивно-аналітичне есе, 1,5–2 стор.).

Рекомендована література

Основна

1. Баранник Л. Б. Соціальний захист громадян : навч. посіб.; вид. 2-ге, доп. І переробл. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2017. 246 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi84/0063716.pdf>
2. Право соціального захисту : навч. посіб. для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти галузі знань 08 Право, спец. 081 Право [Електронне видання] / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, К. В. Бориченко [та ін.] ; за заг. ред. Г. І. Чанишевої ; НУ «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2024. 202 с. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/1467445/mod_resource/content/1/202024.pdf
3. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 05.10.2000 р. № 2017-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text>
4. Про прожитковий мінімум : Закон України від 15.07.1999 р. № 966-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text>
5. Семигіна Т., Слосанська Г., Столярик О. Класифікація та стандартизація соціальних послуг : міжнародний та український досвід. Аналітичний матеріал. Київ: ПРООН, 2024. 274 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-12/analit_robota_ksp.pdf

Додаткова

1. Наливайко І. Роль держави у забезпеченні соціальних стандартів та гарантій: теоретико-правові аспекти та світовий досвід. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2 (123). С. 151-155. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/12079>
2. Смирнова І. І., Сімакова О. К., Карлаш Ю. Д. Державні соціальні стандарти та гарантії як основа ефективного розвитку соціального захисту населення в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 34. URL: [file:///C:/Users/911/Downloads/977-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-934-1-10-20220124%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/911/Downloads/977-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-934-1-10-20220124%20(1).pdf)
3. Соціальне забезпечення в Україні : навч. посіб. / за ред. А. Я. Кузнецової, З. Е. Скринник, Л. К. Семів. Львів : Університет банківської справи, 2021. 547 с. URL: <https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/07/SOTSIALNE-ZABEZPECHENNYA.pdf>
4. Тиха О. І. Сучасні тенденції впливу трансформації на формування соціального захисту населення України. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 52. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2532/2451>

ТЕМА 4. СОЦІАЛЬНІ РИЗИКИ: СУТНІСТЬ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА МЕХАНІЗМИ ПОДОЛАННЯ

Мета заняття: формування глибокого розуміння сутності соціальних ризиків як визначального об'єкта соціального захисту, опанування підходів до їх класифікації та аналізу, а також розвиток здатності оцінювати ефективність державних і недержавних механізмів реагування на соціальні ризики в умовах воєнного стану та поствоєнної відбудови.

Семінарське заняття 4 (2год.)

План

1. Поняття, сутність та ознаки соціальних ризиків у сучасному суспільстві.
2. Класифікація соціальних ризиків та їх відображення у національному законодавстві й міжнародних документах.
3. Соціальні ризики в контексті діяльності держави, територіальних громад та інститутів громадянського суспільства.
4. Механізми подолання та компенсації соціальних ризиків у системі соціального захисту населення.
5. Особливості управління соціальними ризиками в умовах війни та поствоєнного відновлення України.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розкриття *першого питання* доцільно розпочати з визначення поняття «соціальний ризик» у контексті соціальної політики та соціальної роботи. Слід акцентувати увагу на соціальній природі ризиків, їх зв'язку з життєвими обставинами особи та структурними чинниками розвитку суспільства, а також на ролі держави у мінімізації негативних соціальних наслідків.

У межах *другого питання* необхідно охарактеризувати основні підходи до класифікації соціальних ризиків, зокрема за джерелами виникнення, тривалістю, масштабами впливу та ступенем соціальної вразливості населення.

Доцільно проаналізувати відображення соціальних ризиків у законодавстві України, а також у міжнародних документах, зокрема актах МОП, ООН та Європейського Союзу.

Розглядаючи *третє питання*, слід зосередитися на ролі суб'єктів соціального захисту у виявленні, профілактиці та подоланні соціальних ризиків. Варто проаналізувати повноваження державних органів, органів місцевого самоврядування, а також можливості громадських і благодійних організацій у формуванні системи соціальної безпеки на рівні громади.

Четверте питання передбачає аналіз основних механізмів подолання соціальних ризиків, зокрема соціального страхування, державної соціальної допомоги, системи соціальних послуг, програм соціальної підтримки та соціального супроводу. Доцільно звернути увагу на поєднання компенсаційних і превентивних підходів у соціальній політиці.

У рамках *п'ятого питання* необхідно охарактеризувати специфіку соціальних ризиків, зумовлених воєнними діями, внутрішнім переміщенням населення, втратою джерел доходу та погіршенням доступу до соціальних послуг. Слід акцентувати увагу на викликах управління соціальними ризиками в період поствоєнної відбудови та на необхідності інтеграції національного досвіду з європейськими практиками соціального захисту.

Основні поняття і терміни

Соціальний ризик, соціальна вразливість, соціальна безпека, управління соціальними ризиками, компенсаційні та превентивні механізми, соціальне страхування, соціальна допомога, соціальні послуги.

Проблемні питання

1. Чи можна вважати соціальні ризики виключно індивідуальною проблемою особи, чи вони мають структурний характер? Обґрунтуйте свою позицію.
2. Наскільки ефективними є чинні механізми компенсації соціальних ризиків в Україні для різних категорій населення?

3. Яку роль відіграють територіальні громади у профілактиці та мінімізації соціальних ризиків?
4. Які соціальні ризики є найбільш загрозливими для українського суспільства в умовах війни?
5. Які підходи до управління соціальними ризиками доцільно запозичити з європейського досвіду для післявоєнного відновлення України?

Контрольні запитання

1. Дайте визначення поняттю «соціальний ризик».
2. Які основні ознаки та види соціальних ризиків Ви можете назвати?
3. Які суб'єкти залучені до управління соціальними ризиками в Україні?
4. Назвіть основні механізми подолання соціальних ризиків у системі соціального захисту населення.
5. У чому полягає специфіка соціальних ризиків в умовах воєнного стану?

Завдання для самостійної роботи

1. Здійснити класифікацію соціальних ризиків, використовуючи різні критерії (джерела виникнення, тривалість, масштаб впливу, рівень соціальної вразливості), та проаналізувати, яким чином ці ризики відображені у національному законодавстві та міжнародних соціальних стандартах (у формі таблиці з аналітичними висновками).
2. Проаналізувати роль суб'єктів соціального захисту (державних органів, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства) у виявленні, профілактиці та подоланні соціальних ризиків на національному й місцевому рівнях (аналітичний огляд або кейс-аналіз, 2 стор.).
3. Написати рефлексивно-аналітичне есе (1,5–2 стор.) на тему: *«Управління соціальними ризиками в умовах війни та поствоєнного відновлення України»*, у якому охарактеризувати найбільш актуальні соціальні ризики, виклики для системи соціального захисту та можливості адаптації

європейських практик управління соціальними ризиками до українського контексту.

Рекомендована література

Основна

1. Власенко Р. В., Яценко Л. Д. Соціальні ризики : чинники формування та наслідки. *Social Risks: Factors And Consequences*. 2023. № 1. С. 37-46. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/153-Article%20Text-299-1-10-20240112.pdf>
2. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 536 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3300/1/%D0%BC%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0_30-11-20.pdf
3. Сташків Б. І. Право соціального забезпечення. Загальна частина : навч. посіб. Чернігів : ПАТ «ПБК «Десна», 2016. 692 с. URL: <https://www.stashkiv.ho.ua/files/10.pdf>
4. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки : навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал». 2018. 248 с. URL: https://www.fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_finan/Utvenko.-Systema-sots.-zabezpechennya-2018.pdf

Додаткова

1. Анпілогова Б. Ж. Соціально-правовий зміст соціальних ризиків. *Актуальні проблеми права : теорія і практика*. 2024. № 1 (47). URL: https://www.researchgate.net/publication/381184624_SOCIALNO-PRAVOVIJ_ZMIST_SOCIALNIH_RIZIKIV
2. Кривошеїн В. В. Соціальні ризики постсучасності : сутність та класифікація. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*. 2018. № 1 (1-2). С. 16-28. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/926-%23%23default.genres.article%23%23-2255-1-10-20181225.pdf>

3. Кульчицький І. І. Управління соціальними ризиками в кризових умовах. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 68. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/4968-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-4889-1-10-20241217.pdf>
4. Мадалиць В. В. Соціальна функція держави та права людини : механізми захисту в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 1. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/02/7.pdf>
5. Потабенко Л. В. Соціальні ризики як підстава набуття права на соціальний захист і соціальне страхування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2019. Вип. 58. Т. 1. С. 173-176. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/872aeedd-3e55-41f4-bea2-b6546551c38d/content>

ТЕМА 5. ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ ДОПОМОГИ ТА СИСТЕМА СОЦІАЛЬНИХ ПІЛЬГ

Мета заняття: формування системного розуміння сутності, видів і механізмів надання державних соціальних допомог і соціальних пільг, а також розвиток здатності аналізувати їх ефективність у забезпеченні соціального захисту різних категорій населення.

Семінарське заняття 5 (2год.)

План

1. Поняття та місце державних соціальних допомог і соціальних пільг у системі соціального захисту.
2. Класифікація державних соціальних допомог та порядок їх призначення..
3. Соціальні пільги: ознаки, види та механізми реалізації.
4. Адресність і потребоорієнтованість соціальних допомог та пільг.
5. Проблеми та напрями вдосконалення системи соціальних допомог і пільг в Україні.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

У *першому питанні*, доцільно зосередитися на з'ясуванні сутності державних соціальних допомог і соціальних пільг як ключових інструментів реалізації соціальної функції держави. Слід проаналізувати їх місце у структурі системи соціального захисту населення, визначити спільні та відмінні риси соціальних допомог і пільг, а також їх взаємозв'язок із соціальним страхуванням і соціальними послугами. Особливу увагу варто приділити ролі соціальних допомог і пільг у подоланні бідності та зменшенні соціальної нерівності.

Розглядаючи *друге питання*, необхідно здійснити аналіз класифікації державних соціальних допомог залежно від підстав надання, кола отримувачів, джерел фінансування та форм виплат. Доцільно розглянути порядок

призначення соціальних допомог, зокрема умови набуття права на допомогу, процедури оцінки доходів і потреб, строки призначення та підстави припинення виплат. Варто звернути увагу на нормативно-правові засади регулювання надання державних соціальних допомог.

Висвітлюючи *третє питання*, слід зосередитися на характеристиці соціальних пільг як специфічної форми соціальної підтримки. Необхідно проаналізувати ознаки соціальних пільг, їх основні види та механізми реалізації, а також оцінити їх роль у системі соціального захисту. Доцільно порівняти пільгову систему з грошовими формами соціальної підтримки, звертаючи увагу на питання ефективності, справедливості та доступності.

У межах *четвертого питання* варто проаналізувати принципи адресності та потребоорієнтованості соціальних допомог і пільг. Слід зосередитися на механізмах спрямування соціальної підтримки на найбільш уразливі категорії населення, а також на проблемах визначення реальних потреб отримувачів допомоги. Особливу увагу доцільно приділити переходу від категоріального до адресного підходу в системі соціального захисту.

Розкриваючи *п'яте питання*, необхідно здійснити критичний аналіз основних проблем функціонування системи соціальних допомог і пільг в Україні. Слід обговорити питання фрагментарності нормативної бази, обмеженості фінансових ресурсів, неефективності окремих видів пільг, а також напрями вдосконалення системи соціальної підтримки з урахуванням євроінтеграційних процесів, демографічних викликів та принципів соціальної справедливості.

Основні поняття і терміни

Державні соціальні допомоги, соціальні пільги, адресність соціальної допомоги, соціальні виплати, потребоорієнтований підхід, категоріальний підхід, оцінка доходів і потреб, ефективність соціальної підтримки

Проблемні питання

1. Чи забезпечує чинна система соціальних допомог принцип соціальної справедливості?
2. У чому полягають переваги та недоліки пільгового підходу у соціальному захисті?
3. Наскільки ефективною є адресність соціальних допомог в Україні?
4. Чи потребує система соціальних пільг перегляду в умовах обмежених бюджетних ресурсів?
5. Які категорії населення потребують першочергової соціальної підтримки?

Контрольні запитання

1. Дайте визначення державних соціальних допомог.
2. Які основні види соціальних допомог передбачені законодавством України?
3. Чим соціальні пільги відрізняються від соціальних допомог?
4. Що означає принцип адресності у наданні соціальної підтримки?
5. Які проблеми характерні для реалізації соціальних допомог і пільг?

Завдання для самостійної роботи

1. Здійснити класифікацію державних соціальних допомог, передбачених законодавством України, за підставами надання, колом отримувачів, джерелами фінансування та формами виплат. У роботі доцільно проаналізувати порядок призначення окремих видів допомог, зосередившись на умовах набуття права, процедурах оцінки доходів і потреб (таблиця з аналітичними коментарями або структурований огляд).
2. Проаналізувати систему соціальних пільг як специфічну форму соціальної підтримки, охарактеризувавши їх основні ознаки, види та механізми реалізації. Доцільно здійснити порівняльний аналіз пільгових і грошових форм соціальної підтримки з позицій ефективності, соціальної справедливості та доступності для отримувачів.

3. Підготувати критичний аналіз принципів адресності та потребоорієнтованості у наданні державних соціальних допомог і пільг, звернувши увагу на проблеми переходу від категоріального до адресного підходу, а також на труднощі визначення реальних потреб соціально вразливих груп населення (аналітичне есе, 1,5-2 стор.).

Рекомендована література

Основна

1. Баранник Л. Б. Соціальний захист громадян : навч. посіб.; вид. 2-ге, доп. І переробл. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2017. 246 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi84/0063716.pdf>
2. Боднарук М., Орловський О., Бурка А. Право соціального захисту : навч.-метод. посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 184с.
3. Система соціального захисту в Україні : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О. Матрос. Умань : Візаві, 2021. 175 с.
4. Соціальне забезпечення в Україні : навч. посібник / [В. П. Мельник, З. Е. Скринник, І. В. Жеребило та ін.] ; за наук. ред. В. П. Мельника, З. Е. Скринник. 2-ге вид., доп. і перероб. [Електронне видання]. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2024. 612 с. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/2.indd-22-07-2024.pdf>
5. Соціальний захист в Україні : навч.-метод. посіб. / авт.-уклад. Т. Л. Опалюк, Ю. В. Сербалюк. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О. В, 2023. 243 с.

Додаткова

1. Алфьоров С. Ю. Поняття та значення надання соціальної допомоги в умовах воєнного стану. *Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє.* Харків, 2022. С. 21-23. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/1120->

[0%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1726-1-10-20221209.pdf](http://ceslii.knu.ua/images/Files_for_Alexandria_book_library/93.pdf)

2. Андріїв В. М. Класифікація соціальних пілґ. *Соціальне право*. 2017. № 2. С. 91-99. URL: http://ceslii.knu.ua/images/Files_for_Alexandria_book_library/93.pdf
3. Овод Ю. В. Адресна соціальна допомога як вид соціального забезпечення. *Соціальна робота та психологія : освіта і наука*. 2024. № 2. С. 71-74. URL: <https://journals.kpdi.in.ua/index.php/swp/article/view/210/205>
4. Соціальний захист та соціальне забезпечення : аналітична записка. Асоціація міст України. 2023. 26 с. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/library/soc_zahyst_az_2023_v2_1.pdf
5. Форманюк В. В. Правова природа категорій : соціальний захист, соціальна підтримка, соціальна допомога. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ffd9d7ac-6c1f-479b-8425-ad7f2f434019/content>
6. Чанишева Г. І. Соціальні пілґи : поняття, правова природа, класифікація. *Juris Europensis Scientia*. 2020. Вип. 3. С. 55-59. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/3_2020/13.pdf

ТЕМА 6. СИСТЕМА СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ: ЗМІСТ, ФОРМИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ

Мета заняття: опанування теоретичних і практичних засад функціонування системи соціальних послуг, формування уявлення про їх види, принципи надання та роль у забезпеченні соціального захисту населення.

Семінарське заняття 6 (2год.)

План

1. Поняття та принципи надання соціальних послуг.
2. Класифікація соціальних послуг у національному законодавстві.
3. Форми надання соціальних послуг: інституційна та неінституційна.
4. Суб'єкти надання соціальних послуг та міжвідомча взаємодія.
5. Оцінка якості та доступності соціальних послуг.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Висвітлення *першого питання*, доцільно розпочати з розкриття поняття «соціальні послуги» як складової системи соціального захисту населення та інструменту реалізації соціальної політики держави. Слід акцентувати увагу на тому, що соціальні послуги спрямовані не лише на компенсацію негативних наслідків складних життєвих обставин, а й на профілактику соціальних ризиків та підтримку соціальної інтеграції особи. Необхідно проаналізувати базові принципи надання соціальних послуг, зокрема доступність, адресність, індивідуальний підхід, добровільність отримання, повагу до гідності людини, конфіденційність та міжвідомчу взаємодію, показавши їх значення для професійної діяльності соціального працівника.

Розкриваючи *друге питання* варто зосередитися на аналізі класифікації соціальних послуг у національному законодавстві. Доцільно охарактеризувати основні види соціальних послуг залежно від їх змісту, спрямованості та цільових груп, звертаючи увагу на відмінності між базовими, спеціалізованими та комплексними послугами. Особливу увагу слід приділити еволюції підходів

до класифікації соціальних послуг, а також ролі законодавчого регулювання у забезпеченні єдиних стандартів їх надання на всій території України.

У межах **третього питання**, необхідно проаналізувати форми надання соціальних послуг, зокрема інституційну та неінституційну, порівнюючи їхні можливості та обмеження. Доцільно акцентувати увагу на сучасних тенденціях розвитку неінституційних форм соціальних послуг, таких як надання допомоги за місцем проживання отримувача, мобільні та денні сервіси, а також альтернативні форми підтримки у громаді. Важливо показати, яким чином вибір форми надання соціальної послуги впливає на якість життя отримувачів та ефективність соціальної роботи.

У **четвертому питанні** слід охарактеризувати коло суб'єктів надання соціальних послуг, звертаючи увагу на розширення ролі недержавних організацій, благодійних фондів і приватних надавачів у системі соціального захисту. Доцільно проаналізувати механізми міжвідомчої та міжсекторної взаємодії, зокрема співпрацю між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, закладами охорони здоров'я, освіти та громадськими організаціями. Окремо варто наголосити на значенні командної роботи та координації дій у процесі надання комплексних соціальних послуг.

Розгляд **п'ятого питання** передбачає аналіз підходів до оцінки якості та доступності соціальних послуг. Необхідно зосередитися на критеріях оцінювання якості соціальних послуг, зокрема їх відповідності потребам отримувачів, професійній компетентності надавачів, дотриманні стандартів і процедур, а також результативності втручання. Доцільно звернути увагу на проблеми забезпечення рівного доступу до соціальних послуг у міських і сільських громадах, а також на роль моніторингу й оцінювання у підвищенні ефективності системи соціальних послуг.

Основні поняття і терміни

Соціальні послуги, система соціальних послуг, принципи надання соціальних послуг, отримувач соціальних послуг, надавач соціальних послуг, базові соціальні послуги, спеціалізовані соціальні послуги, комплексні

соціальні послуги, суб'єкти надання соціальних послуг, доступність соціальних послуг, моніторинг і оцінювання соціальних послуг.

Проблемні питання

1. Чи відповідає сучасна система соціальних послуг потребам вразливих груп населення?
2. Які переваги має розвиток неінституційних форм соціальних послуг?
3. Яку роль відіграють громади у забезпеченні доступності соціальних послуг?
4. Як забезпечити якість соціальних послуг в умовах децентралізації?
5. Чи є соціальні послуги ефективнішими за грошову допомогу?

Контрольні запитання

1. Що розуміється під соціальними послугами?
2. Назвіть основні принципи надання соціальних послуг.
3. Які види соціальних послуг передбачені законодавством України?
4. Хто є надавачами соціальних послуг?
5. Які критерії використовуються для оцінки якості соціальних послуг?

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати наукові джерела та чинне законодавство України у сфері соціальних послуг і підготувати аналітичну довідку (2-3 стор.) щодо сутності соціальних послуг, їх місця в системі соціального захисту населення та ролі як інструменту профілактики соціальних ризиків і соціальної інтеграції особи.
2. Порівняти інституційну та неінституційну форми надання соціальних послуг, визначивши їх переваги, обмеження та вплив на якість життя отримувачів соціальних послуг. Особливу увагу доцільно приділити сучасним неінституційним практикам (*послуги за місцем проживання, мобільні та денні сервіси, підтримка в громаді*).

3. Написати рефлексивно-аналітичне есе (1,5-2 стор.) на тему: «Якість і доступність соціальних послуг у територіальних громадах: виклики та інноваційні підходи», у якому розкрити критерії оцінювання якості соціальних послуг, проблеми рівного доступу в міських і сільських громадах та роль моніторингу й оцінювання у підвищенні ефективності системи соціальних послуг.

Рекомендована література

Основна

1. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг : Наказ Міністерства соціальної політики України від 23.06.2020 р. № 429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20/conv#Text>
2. Про затвердження Порядку проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 р. № 449. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-2020-%D0%BF#Text>
3. Право соціального захисту : навч. посіб. для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти галузі знань 08 Право, спец. 081 Право [Електронне видання] / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, К. В. Бориченко [та ін.] ; за заг. ред. Г. І. Чанишевої ; НУ «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2024. 202 с. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/1467445/mod_resource/content/1/202024.pdf
4. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
5. Семигіна Т., Слосанська Г., Столярик О. Класифікація та стандартизація соціальних послуг: міжнародний та український досвід. Аналітичний матеріал. Київ: ПРООН, 2024. 274 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-12/analit_robota_ksp.pdf

Додаткова

1. Давиденко Г., Саволук С. Визначення основних суб'єктів у процесі надання соціальних послуг. URL: https://www.researchgate.net/publication/398434114_Viznacenna_osnovnih_s_ub'ektiv_u_procesi_nadanna_socialnih_poslug
2. Державні стандарти соціальних послуг : збірка документів / упоряд. І. Б. Іванова / за заг. ред. І. В. Маслянікової. Київ : Університет «Україна», 2023, 475 с. URL: <https://lib.uu.ua/wp-content/uploads/2024/03/derzhavni-standarty-sots.poslulh.pdf>
3. Лебединська О. С., Іванісов О. В., Лугова В. М. Специфіка надання інтегрованих соціальних послуг в сучасних умовах. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. Том 10. № 2. С. 38-44. URL: <https://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2025/05/10-2-1-38-44.pdf>
4. Ломоносова Н., Хелашвілі А., Кабанець Ю. Співпраця громад із недержавним сектором у сфері надання соціальних послуг. Solidarity Fund PL in Ukraine. Cedos. 166 с. URL: https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/spivpraczya_gromad_iz_nederzhavnym_sektorom_u_sferi_na_dannya_soczialnyh_poslug.pdf
5. Нечосіна О. Функціонування системи соціальних послуг в Україні : короткий опис. Київ, 2019. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/510/3_96.pdf
6. Столярник О., Семігіна Т. Забезпечення якості соціальних послуг як завдання підготовки соціальних працівників. *Social Work and Education*. 2024. Vol. 11, № 3. pp. 417-431. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/309993-Article%20Text-734520-1-10-20241208.pdf>
7. Чусова О. М., Котломанітова Г. О., Олексієнко Л. А. Особливості надання соціальних послуг в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. Ужгород : Говерла, 2020. Вип. 2 (47). С. 209-213. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/11b89c82-7082-4412-906e-971ffe143125>

ТЕМА 7. СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

Мета заняття: формування знань про соціальне страхування як основну організаційно-правову форму соціального захисту, а також розвиток навичок аналізу його ролі у компенсації соціальних ризиків.

Семінарське заняття 7 (2год.)

План

1. Поняття та функції соціального страхування.
2. Види та форми соціального страхування.
3. Інституційне та фінансове забезпечення соціального страхування в Україні.
4. Соціальні ризики, що покриваються соціальним страхуванням.
5. Сучасні виклики та перспективи розвитку соціального страхування в Україні.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розкриваючи *перше питання*, доцільно зосередитися на аналізі поняття соціального страхування як основної організаційно-правової форми соціального захисту населення. Слід наголосити, що соціальне страхування ґрунтується на принципах солідарності, обов'язковості та страхового ризику. Необхідно охарактеризувати основні функції соціального страхування – компенсаційну, захисну, стабілізаційну, перерозподільчу та превентивну – та показати їх роль у забезпеченні соціальної безпеки людини й суспільства загалом. Особливу увагу варто приділити взаємозв'язку соціального страхування із соціальною політикою держави.

Опрацювання *другого питання* передбачає аналіз класифікації видів і форм соціального страхування. Рекомендується розглянути обов'язкове державне соціальне страхування та добровільні (додаткові) форми страхування, акцентуючи увагу на їх правових, економічних та соціальних особливостях.

Доцільно охарактеризувати основні види соціального страхування, що функціонують в Україні, та визначити їх місце в загальній системі соціального захисту населення.

Розглядаючи *третє питання*, необхідно проаналізувати інституційну структуру системи соціального страхування в Україні. Слід окреслити роль органів державної влади, спеціалізованих фондів соціального страхування, роботодавців і застрахованих осіб у формуванні та реалізації страхових механізмів. Окрему увагу доцільно приділити фінансовому забезпеченню соціального страхування, зокрема джерелам формування страхових фондів, принципам розподілу коштів та проблемам фінансової стійкості системи.

У *четвертому питанні* необхідно зосередитися на характеристиці соціальних ризиків, що покриваються соціальним страхуванням. Слід розкрити сутність поняття соціального ризику, подати їх класифікацію та проаналізувати механізми компенсації наслідків таких ризиків, як тимчасова або стійка втрата працездатності, безробіття, нещасні випадки на виробництві, старість. Варто звернути увагу на актуалізацію соціальних ризиків в умовах воєнних викликів та соціально-економічної нестабільності.

Розкриваючи *п'яте питання*, доцільно здійснити аналітичний огляд сучасних викликів, що постають перед системою соціального страхування в Україні. Слід обговорити вплив демографічних змін, тіньової зайнятості, міграційних процесів, воєнного стану та євроінтеграційних трансформацій на функціонування системи соціального страхування. Завершальним етапом аналізу має стати визначення перспектив розвитку та напрямів реформування соціального страхування з урахуванням європейського досвіду та принципів соціальної справедливості.

Основні поняття і терміни

Соціальне страхування, функції соціального страхування, соціальні ризики, страховий випадок, страхові внески, страхові виплати, обов'язкове соціальне страхування, добровільне соціальне страхування, страхові фонди, фінансова стійкість системи соціального страхування.

Проблемні питання

1. Наскільки ефективною є чинна система соціального страхування в Україні?
2. Чи забезпечує соціальне страхування баланс між солідарністю та справедливістю?
3. Які ризики залишаються поза межами соціального страхування?
4. Чи потребує система соціального страхування реформування?
5. Які європейські практики соціального страхування можуть бути адаптовані в Україні?

Контрольні запитання

1. Дайте визначення поняття «соціального страхування».
2. Які функції виконує соціальне страхування?
3. Назвіть основні види загальнообов'язкового державного соціального страхування.
4. Які соціальні ризики покриває система соціального страхування?
5. Які проблеми характерні для розвитку соціального страхування в Україні?

Завдання для самостійної роботи

1. Здійснити класифікацію видів і форм соціального страхування, виокремивши обов'язкове державне та добровільне (додаткове) страхування, і підготувати порівняльну таблицю з аналітичними висновками щодо їх правових, економічних і соціальних особливостей та місця в системі соціального захисту.
2. Проаналізувати інституційну та фінансову структуру системи соціального страхування в Україні, охарактеризувавши роль органів державної влади, страхових фондів, роботодавців і застрахованих осіб, а також джерела формування страхових коштів і проблеми фінансової стійкості системи (аналітичний огляд, 2 стор.).

3. Підготувати аналітичний огляд соціальних ризиків, що покриваються соціальним страхуванням (втрата працездатності, безробіття, нещасні випадки на виробництві, старість тощо), з оцінкою ефективності механізмів компенсації їх наслідків в умовах соціально-економічної нестабільності та воєнних викликів.

Рекомендована література

Основна

1. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>
2. Соціальне забезпечення в Україні : навч. посібник / [В. П. Мельник, З. Е. Скринник, І. В. Жеребило та ін.] ; за наук. ред. В. П. Мельника, З. Е. Скринник. 2-ге вид., доп. і перероб. [Електронне видання]. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2024. 612 с. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/2.indd-22-07-2024.pdf>
3. Соціальне забезпечення в Україні : навч. посіб. / за ред. А. Я. Кузнецової, З. Е. Скринник, Л. К. Семів. Львів : Університет банківської справи, 2021. 547 с. URL: <https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/07/SOTSIALNE-ZABEZPECHENNYA.pdf>
4. Система соціального страхування : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад.: Кравченко Л. В., Сусло Л. В. Умань : Візаві, 2021. 188 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/14858/81.pdf?sequence=1>
5. Соціальне страхування : навч. посібник / М.Г. Марич. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2022. 176 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_finan/Marych_Soc_Strahvannya_For_On_Line.pdf
6. Соціальне страхування : навч. практикум / укл. М. Г. Марич, С. С. Кучерівська. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича.

https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4722/Zam_H-098_Marych_Kucherivs%27ka_For_On%20Line.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Додаткова

1. Кириленко О. П. Соціальне страхування : підруч. / за ред. О. П. Кириленко, В. С. Толуб'яка. Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2016. 516 с. URL: https://library.wunu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/AF.pdf
2. Кропивницький М. О. Соціальне страхування в контексті адміністративно-правової політики України в сфері соціального забезпечення населення: теоретичний огляд і проблеми вдосконалення. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2024. № 2. С. 40-44. URL: http://www.apnl.dnu.in.ua/2_2024/9.pdf
3. Леванда О. М. Проблемні аспекти соціального страхування в Україні щодо ризиків упродовж життя. *Демографія та соціальна економіка*. 2022. № 2 (48). С. 58-77. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/4.-levanda-.-.pdf>
4. Русіна Ю. О., Левченко В. П., Золковер А. О., Нефедова Т. М. Соціальне страхування як елемент бюджетної системи : детермінанти, диспропорції, напрями реформування. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. 2025. Т. 2. № 6. С. 50-58. URL: <https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/30997/1/82.pdf>
5. Сташків Б. І. Право соціального забезпечення. Загальна частина : навч. посіб. Чернігів : ПАТ «ПБК «Десна», 2016. 692 с. URL: <https://www.stashkiv.ho.ua/files/10.pdf>

ТЕМА 8. ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Мета заняття: формування цілісного уявлення про пенсійне забезпечення як складову системи соціального захисту населення, а також розвиток здатності до аналізу сучасного стану, проблем і перспектив реформування пенсійної системи України.

Семінарське заняття 8 (2год.)

План

1. Пенсійне забезпечення як складова системи соціального захисту населення.
2. Структура та принципи функціонування пенсійної системи України.
3. Солідарна та накопичувальна моделі пенсійного забезпечення: порівняльний аналіз.
4. Проблеми фінансової стійкості пенсійної системи в Україні.
5. Перспективи реформування пенсійного забезпечення в умовах демографічних і соціально-економічних викликів.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

У *першому питанні*, доцільно зосередитися на аналізі пенсійного забезпечення як основного елементу системи соціального захисту населення та важливого механізму реалізації права людини на соціальне забезпечення у разі старості, втрати працездатності чи годувальника. Слід охарактеризувати соціально-економічну та соціально-політичну роль пенсійного забезпечення, акцентуючи увагу на його значенні для забезпечення гідного рівня життя осіб похилого віку та соціальної стабільності суспільства.

Висвітлюючи *друге питання*, необхідно здійснити аналіз структури пенсійної системи України, зокрема охарактеризувати її основні рівні та принципи функціонування. Доцільно розглянути принципи солідарності, обов'язковості, страхового стажу, міжпоколінної відповідальності та державних

гарантій. Особливу увагу слід звернути на нормативно-правові засади пенсійного забезпечення та роль державних інституцій у регулюванні пенсійних відносин.

Розглядаючи *третє питання*, потрібно здійснити порівняльний аналіз солідарної та накопичувальної моделей пенсійного забезпечення. Доцільно розкрити їх економічну та соціальну сутність, переваги й обмеження, а також можливості поєднання різних моделей у межах багаторівневої пенсійної системи. Доречно звернути увагу на міжнародний досвід упровадження накопичувальних механізмів та можливість його адаптації до українських реалій.

У межах *четвертого питання* варто зосередитися на аналізі основних проблем фінансової стійкості пенсійної системи України. Необхідно розглянути вплив демографічних змін, рівня зайнятості, тіньової економіки, трудової міграції та воєнних чинників на наповнення Пенсійного фонду України. Особливу увагу слід приділити проблемі дефіциту пенсійного бюджету та залежності пенсійної системи від трансфертів із державного бюджету.

Розкриваючи *п'яте питання*, доцільно здійснити аналітичний огляд перспектив реформування пенсійного забезпечення в Україні. Слід обговорити можливі напрями модернізації пенсійної системи з урахуванням демографічних прогнозів, євроінтеграційних зобов'язань та принципів соціальної справедливості. Завершальним етапом аналізу має стати формулювання обґрунтованих висновків щодо ролі пенсійної реформи у забезпеченні довгострокової соціальної безпеки держави.

Основні поняття і терміни

Пенсійне забезпечення, пенсійна система, солідарна система, накопичувальна система, страховий стаж, пенсійні виплати, Пенсійний фонд України, фінансова стійкість пенсійної системи, пенсійна реформа, соціальні гарантії.

Проблемні питання

1. Чи забезпечує чинна пенсійна система України реалізацію принципу соціальної справедливості?
2. Які переваги та ризики пов'язані із запровадженням накопичувального рівня пенсійної системи?
3. Наскільки демографічні процеси впливають на фінансову стабільність пенсійного забезпечення?
4. Чи може пенсійна реформа стати інструментом зменшення соціальної нерівності?
5. Які напрями реформування пенсійного забезпечення є найбільш доцільними в умовах сучасних викликів?

Контрольні запитання

1. Що таке пенсійне забезпечення та яке його місце в системі соціального захисту?
2. Які основні принципи функціонування пенсійної системи України?
3. У чому полягає відмінність між солідарною та накопичувальною моделями пенсійного забезпечення?
4. Які чинники впливають на фінансову стійкість пенсійної системи?
5. Назвіть основні перспективи розвитку пенсійного забезпечення в Україні.

Завдання для самостійної роботи

1. Схематизувати структуру пенсійної системи України, виокремивши її рівні та принципи функціонування (солідарність, страховий стаж, міжпоколінна відповідальність, державні гарантії), і надати письмовий коментар щодо ролі кожного з них у забезпеченні пенсійних прав громадян.
2. Здійснити порівняльний аналіз солідарної та накопичувальної моделей пенсійного забезпечення, зосередившись на їхніх можливостях і ризиках у сучасних соціально-економічних умовах України та з урахуванням

міжнародного досвіду (у формі таблиці або структурованого огляду з аналітичними висновками).

3. Проаналізувати чинники, що впливають на фінансову стійкість пенсійної системи, зокрема демографічні тенденції, ринок праці, тіньову зайнятість, міграційні процеси та воєнні виклики, визначивши їхній вплив на наповнення Пенсійного фонду України (аналітичний огляд, 2 стор.).

Рекомендована література

Основна

1. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 536 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3300/1/%D0%BC%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0_30-11-20.pdf
2. Пенсійна система : підручник / за ред. В. І. Грушка. Київ : Вищий навч. заклад «Університет економіки та права «Крок», 2017. 368 с. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/pidruchniki/grushko_0003.pdf
3. Право соціального захисту : навч. посіб. для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти галузі знань 08 Право, спец. 081 Право [Електронне видання] / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, К. В. Бориченко [та ін.] ; за заг. ред. Г. І. Чанишевої ; НУ «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2024. 202 с. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/1467445/mod_resource/content/1/202024.pdf
4. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>
5. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>

6. Про пенсійне забезпечення : Закон України від 05.11.1991 р. № 1788-XII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text>
7. Соціальне забезпечення в Україні : навч. посібник / [В. П. Мельник, З. Е. Скринник, І. В. Жеребило та ін.] ; за наук. ред. В. П. Мельника, З. Е. Скринник. 2-ге вид., доп. і перероб. [Електронне видання]. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2024. 612 с. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/-2.indd-22-07-2024.pdf>

Додаткова

1. Доценко І. Система пенсійного забезпечення в Україні : сучасні тенденції та перспективи розвитку. *Scientific journal*. 2025. № 1. С. 153-159. URL: <https://elar.khmn.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3297cf3b-bc72-4ed1-a6ac-f4b82f4fed78/content>
2. Кацьора О. В., Штефан І. С. Перспективи впровадження накопичувального рівня пенсійного страхування в Україні. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія : «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2025. Вип. 1 (56). С. 69-72. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/04a77fac-93d1-48a4-83b3-2c127ac56a1a/content>
3. Мякушко Н. С., Фисун І. В. Система пенсійного забезпечення в Україні : стан та перспективи розвитку з урахуванням досвіду зарубіжних країн. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 28. Ч. 2. С. 48-54. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/28_2_2019ua/11.pdf
4. Романовська Ю. Реформування пенсійного забезпечення в Україні. *Scientia Fructuosa*. 2024. № 5. С. 34-47. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/%D0%A0%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf>
5. Рудик В. К. Демографічні чинники та їх роль у реформуванні пенсійної системи України. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 62. С. <file:///C:/Users/911/Downloads/3961->

[%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-3868-1-10-20240605.pdf](#)

6. Русак Г. В. Пенсійне забезпечення в системі соціального захисту населення. *Аналітично-порівняльне правознавство* / голов. ред.: Ю. М. Бисага; ДВНЗ «УжНУ». Ужгород, 2022. №1. С. 109-112. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/258509/255286>
7. Стецюк Т. Пенсійне забезпечення як складова соціальних гарантій розвитку суспільства. *Економічний аналіз*. 2020. Т. 30. № 1. Ч. 2. С. 149-155. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/1801-6565657521-1-PB.pdf>
8. Фугело П., Савіцька С. Пенсійне забезпечення громадян – головна складова в системі соціального захисту України. *Економічний простір*. 2025. № 201. С. 225-229. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/332299-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-771263-1-10-20250610.pdf>

ТЕМА 9. МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Мета заняття: формування системного розуміння медичного страхування як інструменту соціального захисту у сфері охорони здоров'я, а також розвиток здатності до аналізу сучасного стану, проблем і перспектив його впровадження та розвитку в Україні.

Семінарське заняття 9 (2год.)

План

1. Медичне страхування як складова системи соціального захисту та охорони здоров'я.
2. Моделі медичного страхування: світовий досвід та можливості адаптації в Україні.
3. Обов'язкове та добровільне медичне страхування: сутність і особливості.
4. Інституційне та фінансове забезпечення медичного страхування в Україні.
5. Проблеми та перспективи розвитку медичного страхування в умовах реформування системи охорони здоров'я.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розкриваючи *перше питання*, доцільно зосередитися на аналізі медичного страхування як важливого механізму реалізації права людини на охорону здоров'я та медичну допомогу. Слід розглянути місце медичного страхування у системі соціального захисту населення, його взаємозв'язок із державною політикою у сфері охорони здоров'я, а також роль у забезпеченні фінансової доступності медичних послуг для населення.

Опрацьовуючи *друге питання*, необхідно здійснити порівняльний аналіз основних моделей медичного страхування, що сформувалися у світовій практиці (бісмарківської, бевериджівської, змішаної). Доцільно звернути увагу на переваги та обмеження кожної з моделей, а також обґрунтувати можливості їх часткової або комплексної адаптації до соціально-економічних умов України.

У **третьому питанні**, слід охарактеризувати обов'язкове та добровільне медичне страхування, зосередивши увагу на їх правовій природі, механізмах фінансування та колі застрахованих осіб. Доречно проаналізувати роль добровільного медичного страхування як доповнення до державних гарантій у сфері охорони здоров'я, а також його потенціал у підвищенні якості та доступності медичних послуг.

Розглядаючи **четверте питання** необхідно проаналізувати інституційне та фінансове забезпечення медичного страхування в Україні. Слід охарактеризувати роль держави, страхових організацій, закладів охорони здоров'я та застрахованих осіб у реалізації страхових механізмів. Особливу увагу доцільно приділити джерелам фінансування, механізмам оплати медичних послуг та проблемам фінансової збалансованості системи.

Висвітлюючи **п'яте питання**, варто здійснити аналітичний огляд основних проблем та перспектив розвитку медичного страхування в Україні. Доцільно обговорити вплив реформування системи охорони здоров'я, соціально-економічних чинників, воєнних викликів і євроінтеграційних процесів на формування моделі медичного страхування. Завершальним етапом аналізу має стати визначення можливих напрямів розвитку медичного страхування як складової сучасної системи соціального захисту.

Основні поняття і терміни

Медичне страхування, обов'язкове медичне страхування, добровільне медичне страхування, модель медичного страхування, страхові внески, страховий поліс, медичні послуги, фінансове забезпечення охорони здоров'я, соціальні гарантії у сфері охорони здоров'я.

Проблемні питання

1. Чи може медичне страхування стати ефективним механізмом забезпечення доступності медичних послуг в Україні?
2. Які моделі медичного страхування є найбільш прийнятними для українських реалій?

3. Наскільки виправданим є поєднання обов'язкового та добровільного медичного страхування?
4. Які ризики та переваги пов'язані із запровадженням медичного страхування в умовах війни?
5. Яку роль відіграє медичне страхування у підвищенні якості медичних послуг?

Контрольні запитання

1. Що таке медичне страхування та яке його місце в системі соціального захисту?
2. Які основні моделі медичного страхування існують у світовій практиці?
3. У чому полягає відмінність між обов'язковим і добровільним медичним страхуванням?
4. Які суб'єкти беруть участь у системі медичного страхування?
5. Назвіть основні проблеми та перспективи розвитку медичного страхування в Україні.

Завдання для самостійної роботи

1. На основі опрацювання наукових публікацій і нормативно-правових актів підготувати аналітичний огляд (2-3 стор.), у якому розкрити сутність медичного страхування як інструменту соціального захисту у сфері охорони здоров'я та обґрунтувати його роль у забезпеченні реалізації права людини на медичну допомогу.
2. Проаналізувати особливості обов'язкового та добровільного медичного страхування, визначивши їх правову природу, механізми фінансування та коло застрахованих осіб, а також оцінити потенціал добровільного медичного страхування як доповнення до державних гарантій у сфері охорони здоров'я (аналітичний огляд, 2 стор.).
3. Охарактеризувати інституційне та фінансове забезпечення медичного страхування в Україні, розкривши роль держави, страхових організацій, закладів охорони здоров'я та застрахованих осіб у функціонуванні

страхових механізмів, а також проаналізувати проблеми фінансової збалансованості системи.

Рекомендована література

Основна

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
2. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>
3. Система соціального захисту в Україні : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О. Матрос. Умань : Візаві, 2021. 175 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/13916/1/96.pdf>
4. Система соціального страхування : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад.: Кравченко Л. В., Сусло Л. В. Умань : Візаві, 2021. 188 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/14858/81.pdf?sequence=1>
5. Сосновська О. О. Страхування : навч. посіб. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 328 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/39294/1/O_Sosnovska_NP_Strahovanie_2021_FITU.pdf
6. Соціальне страхування : навч. практикум / укл. М. Г. Марич, С. С. Кучерівська. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2022. 300 с. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4722/Zam_H-098_Marych_Kucherivs%27ka_For_On%20Line.pdf?sequence=1&isAllowed=y

7. Сташків Б. І. Право соціального забезпечення. Особлива частина : навч. посіб. Чернігів : ПАТ «ПБК «Десна», 2018. 1092 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_finan/Stashkiv.-Pravo-sots.-zabezpechennya-2018.pdf

Додаткова

1. Борисюк О. В. Розвиток медичного страхування в Україні із використанням зарубіжного досвіду. *Регіональна економіка та управління*. 2020. Вип. 1 (27). С. 45–50. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/326327494.pdf>
2. Кирєєва І. В. Функції медичного страхування в контексті медичної реформи в Україні. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. Т. 1. № 1 (67). URL: http://law.stateandregions.zp.ua/archive/1_2020/part_1/21.pdf
3. Климук Н. Я. Особливості медичного страхування в Україні у сучасних умовах. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2021. № 1 (87). С. 55-60. URL: file:///C:/Users/911/Downloads/kovbasyuk_i,+55-60.pdf
4. Лемеа Р. І. Роль медичного страхування у фінансовому забезпеченні розвитку системи охорони здоров'я. *Приватне та публічне право*. 2022. № 2. С. 14-19. URL: http://pp-law.in.ua/archive/2_2022/3.pdf
5. Маргасова В. Г., Гарафонова О. І., Ткаленко Н. В. Медичне страхування та його роль у фінансовому забезпеченні стратегічного розвитку системи охорони здоров'я в умовах цифровізації. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 1. С. 165-170. URL: <https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/07/2021-1-%D0%95%D0%9D-29.pdf>
6. Михайлюк М., Роман Т., Танчак Я. Сучасний стан добровільного медичного страхування в Україні. *Галицький економічний вісник*. 2021. № 3 (70). С. 79-88. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/35820/2/GEB_2021v70n3_Myhailyuk_M-Current_state_of_voluntary_79-88.pdf

7. Нагаєва Г. О., Габріелян Є. Д. Медичне страхування як складова системи соціального захисту населення. 2024. URL: <http://www.konferenciaonline.org.ua/ua/article/id-1779/>
8. Святошнюк А. Л. Щодо особливостей визначення «медичне страхування» та «страхова медицина» в правовому полі. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія : Право*. 2023. Вип. 79. Ч. 1. С. 232-236. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/10/42.pdf>
9. Шандар А., Кирилук В. Медичне страхування в системі соціального забезпечення України. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 6 (85). С. 148-154. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/85/1245.pdf>

ТЕМА 10. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ

Мета заняття: поглиблення знань щодо особливостей соціального захисту окремих категорій населення та формування здатності оцінювати ефективність державних і місцевих програм соціальної підтримки.

Семінарське заняття 10 (2год.)

План

1. Соціальний захист осіб похилого віку та осіб з інвалідністю.
2. Соціальний захист сімей з дітьми та малозабезпечених домогосподарств.
3. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб і мігрантів.
4. Соціальний захист ветеранів війни та членів їхніх сімей.
5. Роль соціального працівника у забезпеченні соціального захисту вразливих груп.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розглядаючи *перше питання*, доцільно зосередитися на аналізі особливостей соціального захисту осіб похилого віку та осіб з інвалідністю як соціально вразливих категорій населення. Слід охарактеризувати основні форми та інструменти соціального захисту цієї групи, зокрема пенсійне забезпечення, соціальні послуги, пільги, реабілітаційні програми та механізми соціальної інтеграції. Особливу увагу варто приділити принципам недискримінації, доступності та забезпечення гідного рівня життя.

Висвітлюючи *друге питання*, необхідно проаналізувати систему соціального захисту сімей з дітьми та малозабезпечених домогосподарств. Доцільно розглянути види державної соціальної допомоги, пільги, субсидії та соціальні послуги, спрямовані на підтримку цієї категорії населення. Варто звернути увагу на адресність соціальної підтримки, механізми оцінки потреб та роль соціальної політики у подоланні бідності та соціальної нерівності.

Розкриваючи **третє питання**, варто зосередитися на специфіці соціального захисту внутрішньо переміщених осіб і мігрантів. Необхідно проаналізувати правові, соціально-економічні та психологічні аспекти підтримки цієї категорії населення, а також роль державних і місцевих програм у забезпеченні доступу до житла, зайнятості, освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг. Особливу увагу слід приділити викликам, що виникають в умовах воєнних дій та масових переміщень населення.

У **четвертому питанні** доцільно здійснити аналіз системи соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей. Слід розглянути основні напрями державної підтримки, включаючи соціальні гарантії, пільги, медичну та психологічну реабілітацію, соціальну адаптацію та професійну реінтеграцію. Окрему увагу необхідно приділити міжвідомчій взаємодії та ролі громадських організацій у наданні допомоги цій категорії населення.

Розглядаючи **п'яте питання**, необхідно зосередитися на професійній діяльності соціального працівника у сфері соціального захисту вразливих груп. Доцільно охарактеризувати основні функції соціального працівника, зокрема оцінку потреб, координацію соціальних послуг, консультування, адвокацію прав отримувачів допомоги та моніторинг ефективності соціальних програм. Доцільно підкреслити значення професійної етики, міждисциплінарної взаємодії та професійної відповідальності у роботі з окремими категоріями населення.

Основні поняття і терміни

Вразливі групи населення, соціальні гарантії, соціальні пільги, державна соціальна допомога, соціальні послуги, малозабезпечені домогосподарства, внутрішньо переміщені особи, ветерани війни, соціальний працівник.

Проблемні питання

1. Чи відповідає сучасна система соціального захисту в Україні потребам найбільш уразливих категорій населення?

2. Наскільки ефективними є програми соціальної підтримки осіб похилого віку та осіб з інвалідністю?
3. Які основні проблеми виникають у соціальному захисті внутрішньо переміщених осіб?
4. Чи забезпечує держава комплексний підхід до соціального захисту ветеранів війни та їхніх сімей?
5. Яку роль відіграє соціальний працівник у підвищенні ефективності соціального захисту вразливих груп?

Контрольні запитання

1. Які категорії населення відносять до соціально вразливих?
2. Які основні форми соціального захисту осіб похилого віку та осіб з інвалідністю?
3. Які інструменти соціальної підтримки застосовуються щодо сімей з дітьми та малозабезпечених домогосподарств?
4. У чому полягають особливості соціального захисту внутрішньо переміщених осіб?
5. Які функції виконує соціальний працівник у системі соціального захисту населення?

Завдання для самостійної роботи

1. Дослідити систему соціальної підтримки сімей з дітьми та малозабезпечених домогосподарств, охарактеризувавши основні види державної соціальної допомоги, субсидій і соціальних послуг, а також оцінити ефективність адресного та потребоорієнтованого підходів у подоланні бідності (аналітичне есе або структурований огляд).
2. Проаналізувати специфіку соціального захисту внутрішньо переміщених осіб і мігрантів, зосередившись на правових, соціально-економічних і психологічних аспектах підтримки, а також на ролі державних і місцевих програм у забезпеченні доступу до житла, зайнятості, освіти, охорони

здоров'я та соціальних послуг (кейс-аналіз або аналітичний огляд, 2 стор.).

3. Охарактеризувати систему соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей, визначивши основні напрями державної підтримки, механізми медичної й психологічної реабілітації, соціальної адаптації та професійної реінтеграції, а також роль громадських і ветеранських організацій у наданні комплексної допомоги.

Рекомендована література

Основна

1. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 536 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3300/1/%D0%BC%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0_30-11-20.pdf
2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
3. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
4. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні : Закон України від 16.12.1993 р. № 3721-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12#Text>
5. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 р. № 3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>
6. Система соціального захисту в Україні : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О. Матрос. Умань : Візаві, 2021. 175 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/13916/1/96.pdf>

7. Соціальне забезпечення в Україні : навч. посібник / [В. П. Мельник, З. Е. Скринник, І. В. Жеребило та ін.] ; за наук. ред. В. П. Мельника, З. Е. Скринник. 2-ге вид., доп. і перероб. [Електронне видання]. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2024. 612 с. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/2.indd-22-07-2024.pdf>
8. Соціальне забезпечення в Україні : навч. посіб. / за ред. А. Я. Кузнецової, З. Е. Скринник, Л. К. Семів. Львів : Університет банківської справи, 2021. 547 с. URL: <https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/07/SOTSIALNE-ZABEZPECHENNYA.pdf>

Додаткова

1. Колеснік Т.В. Соціальний захист осіб з інвалідністю у сфері зайнятості і працевлаштування. *Правовий часопис Донбасу*. №3(84), 2023. С.25-30. URL: <https://ljd.dnuvs.ukr.education/index.php/ljd/article/view/26/23>
2. Колосок А., Цимбалюк І. Соціальний захист ветеранів війни. *Ввічливість. Humanitas*. № 3, С. 187-196. URL: doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.26>
3. Матрос О.О., Балдинюк О.Д. Соціально-правовий захист ветеранів війни та членів їхніх сімей. *Соціальна робота та психологія: освіта і наука*. Вип. 1. 2025. С.43-47. URL: <https://journals.kpdi.in.ua/index.php/swp/article/view/238/231>
4. Павлюк Т., Середницька Л. Соціальна підтримка та соціальні послуги внутрішньо переміщеним особам в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. № 50 URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2370>
5. Селіхов Д. А. Правові основи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2024. Т. 1. № 84. С. 103-108. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/311408/302616>
6. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.; Ч. 2 (Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми) / А. В. Аносова, О. В.

Безпалько, Т. П. Цюман та ін. / За заг. ред.: Т. В. Журавель, З. П. Кияниці.
Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 352 с. URL:
<https://www.p4ec.org.ua/upload/education/library/1513689573.pdf>

7. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. І. Сучасні орієнтири та ключові технології / З. П. Кияниця, Ж. В. Петрович. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с. URL:
https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/21626/7/Social_work_P1_II.pdf
8. Сташків Б. І. Право соціального забезпечення. Особлива частина : навч. посіб. Чернігів : ПАТ «ПВК «Десна», 2018. 1092 с. URL:
https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_finan/Stashkiv.-Pravo-sots.-zabezpechennya-2018.pdf
9. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки : навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал». 2018. 248 с. URL:
https://www.fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_finan/Utvenko.-Systema-sots.-zabezpechennya-2018.pdf

ТЕМА 11. СОЦІАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ: ВИДИ, ПРИНЦИПИ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ

Мета заняття: формування системного розуміння соціального обслуговування населення як складової системи соціального захисту, а також розвиток здатності аналізувати види, принципи й організаційні форми соціального обслуговування та оцінювати ефективність їх реалізації в сучасних умовах.

Семінарське заняття 11 (2 год.)

План

1. Поняття соціального обслуговування населення та його місце в системі соціального захисту.
2. Види соціального обслуговування та соціальних послуг.
3. Принципи соціального обслуговування населення.
4. Організаційні форми соціального обслуговування: інституційні та неінституційні моделі.
5. Сучасні тенденції розвитку соціального обслуговування в Україні та роль соціального працівника.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розкриваючи *перше питання*, доцільно зосередитися на з'ясуванні сутності поняття *соціальне обслуговування населення* як важливої складової системи соціального захисту та практичної соціальної роботи. Слід проаналізувати соціальне обслуговування як діяльність, спрямовану на задоволення базових і спеціальних потреб осіб та сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Необхідно акцентувати увагу на відмінностях між соціальним обслуговуванням, соціальними послугами та соціальною допомогою, а також на його ролі у забезпеченні соціальної інтеграції та запобіганні соціальному виключенню.

Опрацюючи *друге питання*, варто здійснити системний аналіз видів соціального обслуговування відповідно до національного законодавства та сучасної практики соціальної роботи. Доцільно розглянути базові, спеціалізовані та комплексні види соціального обслуговування, охарактеризувати їх зміст, цільові групи та очікувані результати. Особливу увагу слід приділити розвитку соціального обслуговування в громаді та орієнтації послуг на потреби конкретного отримувача.

Розглядаючи *третє питання*, необхідно зосередитися на аналізі принципів соціального обслуговування населення. Слід охарактеризувати принципи доступності, адресності, індивідуального підходу, добровільності, конфіденційності, гуманізму та поваги до гідності людини. Доцільно підкреслити, що дотримання зазначених принципів є запорукою ефективності соціального обслуговування та професійної відповідальності фахівців соціальної сфери.

У *четвертому питанні* варто здійснити огляд організаційних форм соціального обслуговування. Необхідно проаналізувати інституційні та неінституційні форми, соціальне обслуговування за місцем проживання, денні та мобільні форми роботи, а також розвиток інтегрованих і міждисциплінарних моделей надання допомоги. Особливу увагу доцільно приділити ролі територіальних громад, недержавних організацій та приватного сектору у наданні соціальних послуг.

Висвітлюючи *п'яте питання*, необхідно зосередитися на сучасних тенденціях розвитку системи соціального обслуговування населення в Україні. Варто обговорити процеси децентралізації, впровадження стандартів якості соціальних послуг, цифровізацію соціальної сфери, а також виклики, пов'язані з воєнним станом та зростанням кількості осіб, які потребують соціального обслуговування. Доцільно акцентувати увагу на ролі соціального працівника у координації соціального обслуговування та оцінці його результативності.

Основні поняття і терміни

Соціальне обслуговування населення, види соціального обслуговування, принципи соціального обслуговування, інституційні форми соціального обслуговування, неінституційні форми соціального обслуговування, соціальні послуги, соціальна інтеграція, соціальне виключення, доступність соціального обслуговування.

Проблемні питання

1. Чи відповідає сучасна система соціального обслуговування в Україні реальним потребам населення?
2. Які переваги та обмеження мають інституційні та неінституційні форми соціального обслуговування?
3. Наскільки принцип адресності реалізується у практиці соціального обслуговування?
4. Яку роль відіграє соціальний працівник у забезпеченні якості соціальних послуг?
5. Які чинники найбільше впливають на ефективність соціального обслуговування в умовах децентралізації?

Контрольні запитання

1. Що таке соціальне обслуговування населення?
2. Які основні види соціального обслуговування ви можете назвати?
3. Назвіть основні принципи соціального обслуговування.
4. Які організаційні форми соціального обслуговування застосовуються в Україні?
5. Які сучасні тенденції розвитку соціального обслуговування населення?

Завдання для самостійної роботи

1. Систематизувати види соціального обслуговування, передбачені національним законодавством і сучасною практикою соціальної роботи, охарактеризувавши базові, спеціалізовані та комплексні форми з

урахуванням цільових груп, змісту допомоги та очікуваних соціальних результатів (у формі таблиці або структурованої схеми з поясненнями).

2. Порівняти інституційні та неінституційні організаційні форми соціального обслуговування, визначивши їх переваги, обмеження та вплив на соціальну інтеграцію отримувачів допомоги. Доцільно звернути увагу на розвиток соціального обслуговування в громаді, мобільні та міждисциплінарні моделі роботи (аналітичний огляд або кейс-аналіз).
3. Підготувати рефлексивно-аналітичне есе (1,5-2 стор.) на тему: *«Сучасні тенденції розвитку соціального обслуговування в Україні та роль соціального працівника»*, у якому висвітлити вплив децентралізації, цифровізації, стандартизації соціальних послуг і воєнних викликів на організацію соціального обслуговування та професійну діяльність фахівця соціальної сфери.

Рекомендована література

Основна

1. Баранник Л. Б. Соціальний захист громадян : навч. посіб.; вид. 2-ге, доп. І переробл. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2017. 246 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi84/0063716.pdf>
2. Боднарук М., Орловський О., Бурка А. Право соціального захисту : навч.-метод. посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 184с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_pravo/pravo-sots.zakhystu-bodnaruk_Orlovsky_Burka_2.pdf
3. Бородін Є.І. Соціальна політика: навчальний наочний посібник / Є.І. Бородін, Н.Г. Сорокіна; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». Електрон. дані. Дніпро : НТУ «ДП», 2023. 327 слайди. URL: <https://palsg.nmu.org.ua/ua/literature/BA.pdf>
4. Кучма О. Л., Сіньова Л. М. Право соціального забезпечення України : навч. посіб. Київ : ФОП Маслакова, 2019. 306 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi79/0059639.pdf>

5. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
6. Система соціального захисту в Україні : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О. Матрос. Умань : Візаві, 2021. 175 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/13916/1/96.pdf>
7. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 536 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3300/1/%D0%BC%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0_30-11-20.pdf

Додаткова

1. Баранник Л. Б., Корягіна Т. В., Тараненко В. Є. Соціальне обслуговування в системі соціального захисту населення : теоретико-методологічний та фінансовий аспекти. *Економічний вісник університету*. 2021. Вип. 50. С. 106-123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2021_50_14
2. Белова І. М., Семенишена Н. В. Суть, основні напрями та функції соціального захисту населення. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. Випуск 34. 2021. С.92-107. URL: https://journals.pdu.khmelnitskiy.ua/index.php/podilian_bulletin/article/view/70/57
3. Казанчан А. А. Соціальне обслуговування громадян в Україні : проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2015. № 4(2). С. 14-18.
4. Кропивницький М. О. Заходи соціального обслуговування в системі адміністративно-правових заходів забезпечення державної політики України у сфері соціального захисту населення : теоретико-правовий і нормативний огляд. *Amparo*. 2024. № 2. С. 38-43. URL: <https://law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-2-2024/8.pdf>
5. Право соціального обслуговування : методичні вказівки до семінарських (практичних) занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти

спеціальності 231 «Соціальна робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / Укл.: М. В. Чічань. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2025. 28 с. URL: <https://ir.stu.cn.ua/server/api/core/bitstreams/ff026e36-6d33-484a-95bc-752fb851e034/content>

6. Синчук С. Про сутність послуги соціального супроводу відповідно до законодавства України. *Вісник Львівського університету. Серія : Юридична.* 2020. Вип. 70. С. 181-188. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/10966-21355-1-PB.pdf>
7. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки : навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал». 2018. 248 с. URL: https://www.fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_finan/Utvenko.-Systema-sots.-zabezpechennya-2018.pdf

ТЕМА 12. СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Мета заняття: формування цілісного уявлення про соціальну реабілітацію як важливу складову системи соціального захисту населення, а також розвиток здатності аналізувати види, механізми та інституційні форми соціальної реабілітації й оцінювати її ефективність у роботі з різними категоріями вразливого населення.

Семінарське заняття 12 (2год.)

План

1. Поняття та сутність соціальної реабілітації в системі соціального захисту.
2. Види соціальної реабілітації та їх комплексний характер.
3. Категорії населення, які потребують соціальної реабілітації.
4. Інституційне та організаційне забезпечення соціальної реабілітації в Україні.
5. Роль соціального працівника у здійсненні соціальної реабілітації та оцінці її результативності.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розгляд *першого питання* доцільно розпочати із з'ясування сутності поняття *соціальна реабілітація* як одного з основних напрямів соціального захисту населення. Необхідно підкреслити, що соціальна реабілітація спрямована на відновлення або компенсацію втрачених соціальних функцій особи, її соціального статусу, здатності до самостійної життєдіяльності та повноцінної участі в суспільному житті. Доцільно розглянути соціальну реабілітацію в контексті прав людини та соціальної політики держави, а також окреслити її взаємозв'язок із соціальним забезпеченням, соціальним обслуговуванням і соціальною роботою.

Опрацьовуючи *друге питання*, слід зосередитися на аналізі основних видів соціальної реабілітації, зокрема соціально-побутової, соціально-

психологічної, соціально-педагогічної, професійної та медико-соціальної реабілітації. Варто показати, що соціальна реабілітація має комплексний характер і передбачає поєднання різних реабілітаційних заходів залежно від потреб конкретної особи або соціальної групи. Особливу увагу необхідно приділити міждисциплінарному підходу в реалізації реабілітаційних програм.

Висвітлюючи *третє питання*, доцільно проаналізувати основні категорії населення, які потребують соціальної реабілітації. Слід зосередитися на особливостях реабілітаційної роботи з особами з інвалідністю, ветеранами війни, внутрішньо переміщеними особами, особами, які зазнали насильства, людьми з адиктивними формами поведінки, а також дітьми та молоддю, що перебувають у складних життєвих обставинах. Варто наголосити на індивідуалізації реабілітаційних заходів та врахуванні соціального контексту життєдіяльності клієнта.

У *четвертому питанні* необхідно зосередитися на аналізі інституційного та організаційного забезпечення соціальної реабілітації в Україні. Доцільно охарактеризувати роль державних органів, закладів соціального захисту, центрів соціальних служб, реабілітаційних установ, закладів охорони здоров'я, а також недержавних і громадських організацій у реалізації реабілітаційних програм. Слід підкреслити значення міжвідомчої взаємодії та партнерства у забезпеченні комплексної реабілітаційної допомоги.

Розкриваючи *п'яте питання*, варто здійснити аналітичний огляд сучасних проблем та перспектив розвитку соціальної реабілітації в Україні. Необхідно звернути увагу на виклики, пов'язані з воєнними діями, зростанням кількості осіб, які потребують реабілітації, обмеженістю ресурсів та необхідністю модернізації реабілітаційної інфраструктури. Завершальним етапом аналізу має стати обговорення ролі соціального працівника у плануванні, реалізації та оцінці ефективності програм соціальної реабілітації, а також його професійної відповідальності у процесі відновлення соціального функціонування клієнтів.

Основні поняття і терміни

Соціальна реабілітація, соціальна адаптація, соціальна інтеграція, соціально-психологічна реабілітація, соціально-педагогічна реабілітація, професійна реабілітація, медико-соціальна реабілітація, індивідуальна програма реабілітація, інституції соціальної реабілітації

Проблемні питання

1. Чи можна розглядати соціальну реабілітацію як універсальний механізм подолання соціального виключення?
2. У чому полягає перевага комплексного підходу до соціальної реабілітації?
3. Які труднощі виникають у процесі соціальної реабілітації осіб, що постраждали внаслідок воєнних дій?
4. Наскільки ефективною є існуюча система інституційного забезпечення соціальної реабілітації в Україні?
5. Яку роль відіграє соціальний працівник у забезпеченні сталих результатів соціальної реабілітації?

Контрольні запитання

1. Що таке соціальна реабілітація та яке її місце в системі соціального захисту?
2. Які основні види соціальної реабілітації ви можете назвати?
3. Які категорії населення найбільше потребують соціальної реабілітації?
4. Які інституції здійснюють соціальну реабілітацію в Україні?
5. Які функції виконує соціальний працівник у процесі соціальної реабілітації?

Завдання для самостійної роботи

1. На основі опрацювання наукових джерел і нормативно-правових актів України підготувати теоретико-аналітичний огляд (2-3 стор.), у якому розкрити сутність соціальної реабілітації, її місце та значення в системі

соціального захисту населення, а також обґрунтувати її роль у відновленні соціального функціонування та прав людини.

2. Дослідити особливості соціальної реабілітації окремої категорії вразливого населення (на вибір: *ветерани війни, особи з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи, постраждалі від насильства, діти та молодь у складних життєвих обставинах*), зосередившись на специфіці потреб, формах допомоги та очікуваних результатах реабілітаційної роботи (аналітичний огляд або кейс-аналіз, 2 стор.).
3. Охарактеризувати інституційну та організаційну систему соціальної реабілітації в Україні, визначивши роль державних органів, реабілітаційних установ, центрів соціальних служб, закладів охорони здоров'я та недержавних організацій, а також значення міжвідомчої взаємодії у забезпеченні комплексної реабілітаційної допомоги.

Рекомендована література

Основна

1. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
2. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>
3. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я : Закон України від 03.12.2020 р. № 1053-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>
4. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>
5. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 р. № 3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>

6. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи : Закон України від 28.02.1991 р. № 796-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12#Text>
7. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. І. Сучасні орієнтири та ключові технології / З. П. Кияниця, Ж. В. Петрочко. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/21626/7/Social_work_P1_II.pdf

Додаткова

1. Базарний С. В. Соціальна реабілітація військовослужбовців. Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету : [збірник]. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», Вип. 32. 2020. С.152-157. URL: <http://www.scinotes.mgu.od.ua/archive/v32/38.pdf>
2. Бук М. Соціальне обслуговування осіб з інвалідністю в реабілітаційних установах України. *Підприємництво. Господарство і право*. 2020. № 9. С. 82-89. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/9/16.pdf>
3. Дуля А., Спіріна Т. До питання реабілітації учасників бойових дій в Україні. *Ввічливість. Humanitas*, № 1. 2024. С.38-43. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/48910/1/Dulia%20%D0%90._Spirina%20T_DPRUBDVU.pdf
4. Єпіфанов В. Основи реабілітації. Підручник. СПО–Геотар-Медіа, 2020. С. 124.
5. Олійник Г. Система соціальної реабілітації дітей з особливими освітніми потребами. *Ввічливість. Humanitas*. № 2, 2022. С. 38-43. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/27804/1/Olijnik_Humanitas.pdf
6. Політика у сфері реабілітації в Україні. Звіт з аналізу законодавства в рамках виконання проєкту «War Trauma Rehabilitation in Ukraine: affected population assistance». Київ, 2022. 210 с. URL: [Звіт_з_аналізу_законодавства_реабілітація.pdf](#) - Google Диск

7. Про затвердження Порядку здійснення реабілітаційних заходів :
Постанова Кабінету Міністрів України від 19 січня 2022 р. № 31. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/31-2022-%D0%BF#Text>
8. Сучасні теорія і практика соціальної реабілітації: монографія / О. В. Чуйко, А.
В. Кунцевська, О. М. Тохтамиш та ін.; за ред. О. В. Чуйко. К.: ВПЦ
«Київський університет», 2021. 336 с.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алфьоров С. Ю. Поняття та значення надання соціальної допомоги в умовах воєнного стану. *Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє*. Харків, 2022. С. 21-23. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/1120-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1726-1-10-20221209.pdf>
2. Андріїв В. М. Класифікація соціальних пілґ. *Соціальне право*. 2017. № 2. С. 91-99. URL: http://ceslii.knu.ua/images/Files_for_Alexandria_book_library/93.pdf
3. Андронік О. Л., Макогін О. І. Нормативно-правове забезпечення системи соціального захисту в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 53. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/3016/2938/>
4. Анпілогова Б. Ю. Соціальний захист як особливий соціально-правовий феномен. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2023. Т. 1 (79). С. 291-297. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/288621/282278>
5. Анпілогова Б. Ж. Соціально-правовий зміст соціальних ризиків. *Актуальні проблеми права : теорія і практика*. 2024. № 1 (47). URL: https://www.researchgate.net/publication/381184624_SOCIALNO-PRAVOVIJ_ZMIST_SOCIALNIH_RIZIKIV
6. Баранник Л. Б., Корягіна Т. В., Тараненко В. Є. Соціальне обслуговування в системі соціального захисту населення : теоретико-методологічний та фінансовий аспекти. *Економічний вісник університету*. 2021. Вип. 50. С. 106-123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2021_50_14
7. Баранник Л. Б. Соціальний захист громадян : навч. посіб.; вид. 2-ге, доп. І переробл. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2017. 246 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi84/0063716.pdf>

8. Белова І. М., Семенишена Н. В. Суть, основні напрями та функції соціального захисту населення. *Подільський вісник : сільське господарство, техніка, економіка*. 2021. Вип. 34. С. 92-107. URL: https://journals.pdu.khmelnitskiy.ua/index.php/podilian_bulletin/article/view/70/57
9. Берзанюк Я. Конституційні гарантії реалізації права на соціальний захист. Верховний суд. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2022_prezent/Prezent_Konst_garantii_soc_zahust.pdf
10. Біла-Тіунова Л. Р. Пенсійна система України та досвід світової практики. *Juris Europensis Scientia*. 2022. Вип. 1. С. 58-61. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/1_2022/12.pdf
11. Боднарук М., Орловський О., Бурка А. Право соціального захисту : навч.-метод. посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 184с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_pravo/pravo-sots.zakhystu-bodnaruk_Orlovsky_Burka_2.pdf
12. Бородін Є.І. Соціальна політика: навчальний наочний посібник / Є.І. Бородін, Н.Г. Сорокіна; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». Електрон. дані. Дніпро : НТУ «ДП», 2023. 327 слайди. URL: <https://palsg.nmu.org.ua/ua/literature/%D0%A1/BA.pdf>
13. Болотіна Є. В., Шубна О. В., Бившева Л. О. Особливості фінансування та управління системою соціального захисту населення в Україні. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 1. С. 120-126. URL: <http://www.venu-journal.org/download/2021/1/16-Bolotina.pdf>
14. Бондар М. І. Соціальне забезпечення та соціальний захист. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 34. URL: [file:///C:/Users/911/Downloads/976-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-933-1-10-20220124%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/911/Downloads/976-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-933-1-10-20220124%20(1).pdf)
15. Бук М. Соціальне обслуговування осіб з інвалідністю в реабілітаційних установах України. *Підприємництво. Господарство і право*. 2020. № 9. С. 82-89. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/9/16.pdf>

- 16.Вапнярчук Н. М. Пільга як одна з форм системи соціального забезпечення. *Право і суспільство*. 2015. № 3. Ч. 3. С. 97- 101. URL: http://pravoisusilstvo.org.ua/archive/2015/3_2015/part_3/20.pdf
- 17.Власенко Р. В., Яценко Л. Д. Соціальні ризики : чинники формування та наслідки. *Social Risks: Factors And Consequences*. 2023. № 1. С. 37-46. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/153-Article%20Text-299-1-10-20240112.pdf>
- 18.Давиденко Г., Саволюк С. Визначення основних суб'єктів у процесі надання соціальних послуг. URL: https://www.researchgate.net/publication/398434114_Viznacenna_osnovnih_sub'ektiv_u_procesi_nadanna_socialnih_poslug
- 19.Державні стандарти соціальних послуг : збірка документів / упоряд. І. Б. Іванова / за заг. ред. І. В. Маслянікової. Київ : Університет «Україна», 2023, 475 с. URL: <https://lib.uu.ua/wp-content/uploads/2024/03/derzhavni-standarty-sots.poslugh.pdf>
- 20.Дороніна О. А. Соціальний захист населення : теоретичні засади і досвід України. *Економіка України*. 2022. № 7 (728). С. 89–92. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economyukr/article/view/2022-07-5/2022-07-5>
- 21.Доценко І. Система пенсійного забезпечення в Україні : сучасні тенденції та перспективи розвитку. *Scientific journal*. 2025. № 1. С. 153-159. URL: <https://elar.khmnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3297cf3b-bc72-4ed1-a6ac-f4b82f4fed78/content>
- 22.Казанчан А. А. Соціальне обслуговування громадян в Україні : проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2015. № 4(2). С. 14-18.
- 23.Кацьора О. В., Штефан І. С. Перспективи впровадження накопичувального рівня пенсійного страхування в Україні. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія : «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2025. Вип. 1 (56). С. 69-72. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/04a77fac-93d1-48a4-83b3-2c127ac56a1a/content>

24. Кирєєва І. В. Функції медичного страхування в контексті медичної реформи в Україні. *Держава та регіони. Серія : Право*. 2020. Т. 1. № 1 (67). URL: http://law.stateandregions.zp.ua/archive/1_2020/part_1/21.pdf
25. Кириленко О. П. Соціальне страхування : підруч. / за ред. О. П. Кириленко, В. С. Толуб'яка. Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2016. 516 с. URL: https://library.wunu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/AF.pdf
26. Кириченко А. В. Розвиток соціального страхування в Україні : Монографія. Київ : ЦП «КОМПРИНТ», 2017. 197 с. URL: <https://dglb.nubip.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1213aa6c-a9a4-4247-a1a3-3707d07595b3/content>
27. Климук Н. Я. Особливості медичного страхування в Україні у сучасних умовах. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2021. № 1 (87). С. 55-60. URL: file:///C:/Users/911/Downloads/kovbasyuk_i,+55-60.pdf
28. Колєсник Т. В. Соціальний захист осіб з інвалідністю у сфері зайнятості і працевлаштування. *Правовий часопис Донбасу*. 2023. №3 (84). С. 25-30. URL: <https://ljd.dnuvs.ukr.education/index.php/ljd/article/view/26/23>
29. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
30. Кривошеїн В. В. Соціальні ризики постсучасності : сутність та класифікація. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*. 2018. № 1 (1-2). С. 16-28. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/926-%23%23default.genres.article%23%23-2255-1-10-20181225.pdf>
31. Кропивницький М. О. Заходи соціального обслуговування в системі адміністративно-правових заходів забезпечення державної політики України у сфері соціального захисту населення : теоретико-правовий і нормативний огляд. *Amparo*. 2024. № 2. С. 38-43. URL: <https://law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-2-2024/8.pdf>

32. Кропивницький М. О. Окремі питання соціальної адаптації й соціальної реабілітації осіб, звільнених із місць позбавлення волі, в системі адміністративно-правових заходів забезпечення державної політики України у сфері соціального захисту населення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2024. № 69. С. 39-43. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc69/10.pdf>
33. Кропивницький М. О. Соціальне страхування в контексті адміністративно-правової політики України в сфері соціального забезпечення населення: теоретичний огляд і проблеми вдосконалення. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2024. № 2. С. 40-44. URL: http://www.apnl.dnu.in.ua/2_2024/9.pdf
34. Кульчицький І. І. Управління соціальними ризиками в кризових умовах. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 68. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/4968-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-4889-1-10-20241217.pdf>
35. Кучма О. Л., Сіньова Л. М. Право соціального забезпечення України : навч. посіб. Київ : ФОП Маслакова, 2019. 306 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi79/0059639.pdf>
36. Лаговська Н. В., Романенкова А. Ю. Фіскальна політика держави як інструмент впливу на соціальний захист населення. *Ірпінський юридичний часопис*. 2025. № 2 (19). С. 101-110. URL: [https://doi.org/10.33244/2617-4154-2\(19\)-2025-101-110](https://doi.org/10.33244/2617-4154-2(19)-2025-101-110)
37. Латишева О. В., Євтушенко М. О., Пронін С. В., Будовій М. Ю. Соціальний захист держави : суть, моделі та особливості забезпечення. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 2. С. 95-104. URL: [http://www.venu-journal.org/download/2020/2\(39\)/13-Latysheva.pdf](http://www.venu-journal.org/download/2020/2(39)/13-Latysheva.pdf)
38. Лебединська О. С., Іванісов О. В., Лугова В. М. Специфіка надання інтегрованих соціальних послуг в сучасних умовах. *Український журнал*

- прикладної економіки та техніки*. 2025. Том 10. № 2. С. 38-44. URL: <https://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2025/05/10-2-1-38-44.pdf>
39. Леванда О. М. Проблемні аспекти соціального страхування в Україні щодо ризиків упродовж життя. *Демографія та соціальна економіка*. 2022. № 2 (48). С. 58-77. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/4.-levanda-.-.pdf>
40. Лемеха Р. І. Роль медичного страхування у фінансовому забезпеченні розвитку системи охорони здоров'я. *Приватне та публічне право*. 2022. № 2. С. 14-19. URL: http://pp-law.in.ua/archive/2_2022/3.pdf
41. Ломоносова Н., Хелашвілі А., Кабанець Ю. Співпраця громад із недержавним сектором у сфері надання соціальних послуг. Solidarity Fund PL in Ukraine. Cedoss. 166 с. URL: https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/spivpraczja_gromad_iz_nederzhavnym_sektorom_u_sferi_na_dannya_soczialnyh_poslug.pdf
42. Мадалиць В. В. Соціальна функція держави та права людини : механізми захисту в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 1. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/02/7.pdf>
43. Малюга Л. Міжнародно-правовий соціальний захист : підручник. Київ : Юридика, 2023. 242 с.
44. Маргасова В. Г., Гарафонова О. І., Ткаленко Н. В. Медичне страхування та його роль у фінансовому забезпеченні стратегічного розвитку системи охорони здоров'я в умовах цифровізації. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 1. С. 165-170. URL: <https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/07/2021-1-%D0%95%D0%9D-29.pdf>
45. Матрос О. О., Балдинюк О. Д. Соціально-правовий захист ветеранів війни та членів їхніх сімей. *Соціальна робота та психологія : освіта і наука*. 2025. Вип. 1. С. 43-47. URL: <https://journals.kpdi.in.ua/index.php/swp/article/view/238/231>
46. Мащенко О. Фінансовий механізм соціального захисту як інструмент регулювання рівня життя населення. *Інвестиції : практика та досвід*. 2021. № 10. С. 48-54. URL:

https://www.researchgate.net/publication/352056379_FINANSOVIJ_MECHANIZM_SOCIALNOGO_ZAHISTU_AK_INSTRUMENT_REGULUVANNA_RIVNA_ZITTA_NASELENNIA_THE_SOCIAL_PROTECTIVE_FINANCIAL_MECHANISM_AS_THE_POPULATION_LIVING_LEVEL_REGULATION_TOOL

47. Михайлюк М., Роман Т., Танчак Я. Сучасний стан добровільного медичного страхування в Україні. *Галицький економічний вісник*. 2021. № 3 (70). С. 79-88. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/35820/2/GEB_2021v70n3_Myhailyuk_M-Current_state_of_voluntary_79-88.pdf
48. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 536 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3300/1/%D0%BC%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0_30-11-20.pdf
49. Мякушко Н. С., Фисун І. В. Система пенсійного забезпечення в Україні : стан та перспективи розвитку з урахуванням досвіду зарубіжних країн. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 28. Ч. 2. С. 48-54. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/28_2_2019ua/11.pdf
50. Нагаєва Г. О., Габріелян Є. Д. Медичне страхування як складова системи соціального захисту населення. 2024. URL: <http://www.konferenciaonline.org.ua/ua/article/id-1779/>
51. Наливайко І. Роль держави у забезпеченні соціальних стандартів та гарантій: теоретико-правові аспекти та світовий досвід. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2 (123). С. 151-155. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/12079>
52. Насібова О. В. Механізм реалізації державних стандартів і гарантій соціального розвитку. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2019. № 4. С. 375-387. URL: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2019-4-42>

53. Нечосіна О. Функціонування системи соціальних послуг в Україні : короткий опис. Київ, 2019. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/510/3_96.pdf
54. Новіков В. Соціальний захист : термінологічне визначення, основи та засоби управління. *Демографія та соціальна економіка*. 2024. № 3 (57). С. 79-100. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/novikov-valerii.pdf>
55. Овод Ю. В. Адресна соціальна допомога як вид соціального забезпечення. *Соціальна робота та психологія : освіта і наука*. 2024. № 2. С. 71-74. URL: <https://journals.kpdi.in.ua/index.php/swp/article/view/210/205>
56. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
57. Павлюк Т., Середницька Л. Соціальна підтримка та соціальні послуги внутрішньо переміщеним особам в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 25. № 50. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2370>
58. Пазєєва Г. М. Сучасний стан розвитку медичного страхування в Україні та його місце в системі соціального захисту. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2021. № 4 (64). С. 36-46. URL: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/452>
59. Пенсійна система : підручник / за ред. В. І. Грушка. Київ : Вищий навч. заклад «Університет економіки та права «Крок», 2017. 368 с. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/pidruchniki/grushko_0003.pdf
60. Пилипенко Л. М., Змисна І. І. Сутність, класифікація і функції соціальних послуг в Україні. *Демократичне врядування*. 2023. Вип. 1 (31). С. 118-128. URL: <https://ena.lpnu.ua/bitstreams/48984025-17e9-443c-81b8-3a5f5b01b4dc/download>

61. Полехіна В. М., Гайдамашко І. А. Вектори соціального захисту людей похилого віку. *Pedagogy and Education: Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference «Current Issues and Prospects for the Development of Scientific Research» (October 19-20, 2022)*. Orléans, France. С. 119-126. URL: https://www.researchgate.net/publication/364893486_Vektori_socialnogo_zahistu_ludej_pohilogo_viku
62. Поплавська О. М. Соціальний захист в системі забезпечення соціальної безпеки людини. *Український економічний часопис*. 2025. Вип. 8. С. 102-107. URL: <https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/economy/article/download/552/533/1100>
63. Потабенко Л. В. Соціальні ризики як підстава набуття права на соціальний захист і соціальне страхування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2019. Вип. 58. Т. 1. С. 173-176. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/872aeedd-3e55-41f4-bea2-b6546551c38d/content>
64. Право соціального захисту : навч. посіб. для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти галузі знань 08 Право, спец. 081 Право [Електронне видання] / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, К. В. Бориченко [та ін.] ; за заг. ред. Г. І. Чанишевої ; НУ «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2024. 202 с. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/1467445/mod_resource/content/1/202024.pdf
65. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 05.10.2000 р. № 2017-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text>
66. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13.01.2005 р. № 2342-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text>

67. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
68. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>
69. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>
70. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг : Наказ Міністерства соціальної політики України від 23.06.2020 р. № 429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20/conv#Text>
71. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження інтегрованої системи соціального захисту : Наказ Міністерства соціальної політики від 25.02.2019 р. № 282. URL: <https://knowledge.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/Nakaz-282.pdf>
72. Про затвердження Порядку здійснення реабілітаційних заходів : Постанова Кабінету Міністрів України від 19 січня 2022 р. № 31. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/31-2022-%D0%BF#Text>
73. Про затвердження Порядку проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 р. № 449. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-2020-%D0%BF#Text>
74. Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей : Закон України від 02.06.2005 р. № 2623-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-15#Text>
75. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
76. Про пенсійне забезпечення : Закон України від 05.11.1991 р. № 1788-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text>

77. Про прожитковий мінімум : Закон України від 15.07.1999 р. № 966-XIV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text>
78. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>
79. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я : Закон України від 03.12.2020 р. № 1053-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>
80. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>
81. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
82. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 р. № 3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>
83. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи : Закон України від 28.02.1991 р. № 796-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12#Text>
84. Пунтус Д. А. Деякі питання історичного становлення соціального забезпечення в зарубіжних країнах. *Приватне та публічне право*. 2024. № 2. С. 15-19. URL: http://pp-law.in.ua/archive/2_2024/5.pdf
85. Романовська Ю. Реформування пенсійного забезпечення в Україні. *Scientia Fructuosa*. 2024. № 5. С. 34-47. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/%D0%A0%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf>
86. Рудик В. К. Демографічні чинники та їх роль у реформуванні пенсійної системи України. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 62. С. <file:///C:/Users/911/Downloads/3961-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-3868-1-10-20240605.pdf>

87. Русак Г. В. Пенсійне забезпечення в системі соціального захисту населення. *Аналітично-порівняльне правознавство* / голов. ред.: Ю. М. Бисага; ДВНЗ «УжНУ». Ужгород, 2022. №1. С. 109-112. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/258509/255286>
88. Русіна Ю. О., Левченко В. П., Золковер А. О., Нефедова Т. М. Соціальне страхування як елемент бюджетної системи : детермінанти, диспропорції, напрями реформування. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. 2025. Т. 2. № 6. С. 50-58. URL: <https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/30997/1/82.pdf>
89. Самошкіна І. Д. Становлення та розвиток медичного страхування в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 54. С. 218-223. URL: https://bses.in.ua/journals/2020/54_2020/35.pdf
90. Свистунова О. В. Сутність та ознаки конституційного права людини та громадянина на соціальний захист. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2023. Вип. 4. С. 42-48. URL: <https://cu.j.dnuvs.ukr.education/index.php/cuj/article/view/34/31>
91. Святошніук А. Л. Щодо особливостей визначення «медичне страхування» та «страхова медицина» в правовому полі. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія : Право*. 2023. Вип. 79. Ч. 1. С. 232-236. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/10/42.pdf>
92. Селіхов Д. А. Правові основи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія ПРАВО*. 2024. Вип. 84. Ч. 1. С. 103-108. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/311408/302616>
93. Семигіна Т., Слозанська Г., Столярик О. Класифікація та стандартизація соціальних послуг: міжнародний та український досвід. Аналітичний матеріал. Київ: ПРООН, 2024. 274 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-12/analit_robota_ksp.pdf
94. Система соціального захисту в Україні : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О. Матрос.

- Умань : Візаві, 2021. 175 с. URL:
<https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/13916/1/96.pdf>
95. Система соціального страхування : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад.: Кравченко Л. В., Сусло Л. В. Умань : Візаві, 2021. 188 с. URL:
<https://dspace.udpu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/14858/81.pdf?sequence=1>
96. Смирнова І. І., Сімакова О. К., Карлаш Ю. Д. Державні соціальні стандарти та гарантії як основа ефективного розвитку соціального захисту населення в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 34. URL:
[file:///C:/Users/911/Downloads/977-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-934-1-10-20220124%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/911/Downloads/977-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-934-1-10-20220124%20(1).pdf)
97. Сосновська О. О. Страхування : навч. посіб. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 328 с. URL:
https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/39294/1/O_Sosnovska_NP_Strahovanie_2021_FITU.pdf
98. Соціальна політика : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Н. Коляда, І. Карпич. 4-е вид. доповн. та переробл. Умань : ВПЦ «Візаві», 2024. 192 с. URL:
<https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/17430/1/B0.pdf>
99. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.; Ч. 2 (Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми) / А. В. Аносова, О. В. Безпалько, Т. П. Цюман та ін. / За заг. ред.: Т. В. Журавель, З. П. Кияниці. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 352 с. URL:
<https://www.p4ec.org.ua/upload/education/library/1513689573.pdf>
100. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. І. Сучасні орієнтири та ключові технології / З. П. Кияниця, Ж. В. Петрочко. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с. URL:
https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/21626/7/Social_work_P1_II.pdf

101. Соціальне забезпечення в Україні : навч. посібник / [В. П. Мельник, З. Е. Скринник, І. В. Жеребило та ін.] ; за наук. ред. В. П. Мельника, З. Е. Скринник. 2-ге вид., доп. і перероб. [Електронне видання]. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2024. 612 с. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/-2.indd-22-07-2024.pdf>
102. Соціальне забезпечення в Україні : навч. посіб. / за ред. А. Я. Кузнєцової, З. Е. Скринник, Л. К. Семів. Львів : Університет банківської справи, 2021. 547 с. URL: <https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/07/SOTSIALNE-ZABEZPECHENNYA.pdf>
103. Соціальне страхування : навч. посібник / М.Г. Марич. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2022. 176 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_finan/Marych_Soc_Strahvannya_For_On_Line.pdf
104. Соціальне страхування : навч. практикум / укл. М. Г. Марич, С. С. Кучерівська. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2022. 300 с. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4722/Zam_H-098_Marych_Kucherivs%27ka_For_On%20Line.pdf?sequence=1&isAllowed=y
105. Соціальний захист в Україні : навч.-метод. посіб. / авт.-уклад. Т. Л. Опалюк, Ю. В. Сербалюк. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О. В, 2023. 243 с.
106. Соціальний захист : довідник / авт.-уклад. І. Гриник, І. Зубрицький. Дрогобич : Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2024. 360 с.
107. Соціальний захист та соціальне забезпечення : аналітична записка. Асоціація міст України. 2023. 26 с. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/library/soc_zahyst_az_2023_v2_1.pdf
108. Соціальні заклади України : інформаційний довідник / упор. Н. В. Сухицька, К. В. Данилюк, О. М. Мариніч. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. 187 с. URL:

<https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6eebe807-0cda-4842-9b4b-15ac1658faeb/content>

109. Сташків Б. І. Право соціального забезпечення. Загальна частина : навч. посіб. Чернігів : ПАТ «ПБК «Десна», 2016. 692 с. URL: <https://www.stashkiv.ho.ua/files/10.pdf>
110. Сташків Б. І. Право соціального забезпечення. Особлива частина : навч. посіб. Чернігів : ПАТ «ПБК «Десна», 2018. 1092 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_finan/Stashkiv.-Pravo-sots.-zabezpechennya-2018.pdf
111. Стецюк Т. Пенсійне забезпечення як складова соціальних гарантій розвитку суспільства. Економічний аналіз. 2020. Т. 30. № 1. Ч. 2. С. 149-155. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/1801-6565657521-1-PB.pdf>
112. Столярик О., Семигіна Т. Забезпечення якості соціальних послуг як завдання підготовки соціальних працівників. *Social Work and Education*. 2024. Vol. 11, № 3. pp. 417-431. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/309993-Article%20Text-734520-1-10-20241208.pdf>
113. Тиха О. І. Сучасні тенденції впливу трансформації на формування соціального захисту населення України. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 52. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2532/2451>
114. Труфанова Ю. Державні соціальні допомоги малозабезпеченим сім'ям в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. №3 (31). С. 130-134. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1447/1494>
115. Урба С. І. Державна політика соціального захисту населення в системі економічної безпеки України. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 53. URL: [file:///C:/Users/911/Downloads/2644-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-2553-1-10-20230823%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/911/Downloads/2644-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-2553-1-10-20230823%20(1).pdf)

116. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки : навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал». 2018. 248 с. URL: https://www.fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_finan/Utvenko.-Systema-sots.-zabezpechennya-2018.pdf
117. Філіпчук В. Р. Соціальний захист населення: зміст категорії та відповідність викликам глобалізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 20, Ч. 3. С. 106-110. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/20_3_2018ua/24.pdf
118. Форманюк В. В. Правова природа категорій : соціальний захист, соціальна підтримка, соціальна допомога. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ffd9d7ac-6c1f-479b-8425-ad7f2f434019/content>
119. Фугело П., Савіцька С. Пенсійне забезпечення громадян – головна складова в системі соціального захисту України. *Економічний простір*. 2025. № 201. С. 225-229. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/332299-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-771263-1-10-20250610.pdf>
120. Хитра О., Бекерська Т. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту населення в Україні. *Академічні візії*. 2025. Вип. 43. С. 1-10. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12005/m_educ_2025_002.pdf?sequence=1&isAllowed=y
121. Чанишева Г. І. Соціальні пільги : поняття, правова природа, класифікація. *Juris Europensis Scientia*. 2020. Вип. 3. С. 55-59. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/3_2020/13.pdf
122. Чічкань М.В., Баштова М.В. Соціальний захист осіб з інвалідністю під час воєнного стану: державна політика та міжнародне співробітництво. *Юридичний науковий електронний журнал № 9*. 2025. С.94-97. URL: http://lsey.org.ua/9_2025/21.pdf
123. Чусова О. М., Котломанітова Г. О., Олексієнко Л. А. Особливості надання соціальних послуг в Україні. *Науковий вісник Ужгородського*

- національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород : Говерла, 2020. Вип. 2 (47). С. 209-213. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/11b89c82-7082-4412-906e-971ffe143125>
124. Шандар А., Кирилюк В. Медичне страхування в системі соціального забезпечення України. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 6 (85). С. 148-154. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/85/1245.pdf>
125. Юрченко О., Свирида О., Ковальчук С. Медичне страхування як інструмент забезпечення демографічної безпеки країни. *Цифрова економіка та економічна безпека : науково-практичний журнал*. 2022. № 2 (02). С. 142–147. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.2-24>
126. Яремчук С. С., Гнатчук О. С., Шестакова К. Ю. Еволюція систем соціального захисту : від концепцій до сучасної практики. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2023. Вип. 38. С. 206-214. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8150/892-Article%20Text-1611-1-10-20230907.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

КОРОТКИЙ ПОНЯТІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Адміністративна послуга – результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної чи юридичної особи або у разі настання події, яка є підставою для надання такої послуги, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону.

Базовий державний соціальний стандарт – прожитковий мінімум, встановлений законом, на основі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти

Базові соціальні послуги – соціальні послуги, надання яких отримувачам соціальних послуг відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» забезпечується Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, районними у містах Києві та Севастополі державними адміністраціями, а також виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад.

Безоплатна правова допомога – правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел.

Визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах – збір, узагальнення та аналіз інформації про наявність на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці вразливих груп населення, осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самотійно їх подолати, про їхні потреби у соціальних послугах, на основі результатів яких приймаються управлінські рішення щодо організації надання таких послуг.

Види соціального страхування – а) у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності; б) від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; в) медичне.

Внутрішньо переміщена особа – громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних

підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Воєнний стан – особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Волонтерська допомога – роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами.

Вразливі групи населення – особи/сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників.

Головне управління праці та соціального захисту населення – структурний підрозділ облдержадміністрації, підзвітний і підконтрольний голові обласної державної адміністрації і Міністерству соціальної політики України.

Громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів.

Державна політика охорони здоров'я – державна політика, спрямована на підтримку та поліпшення стану здоров'я населення в цілому

або його частини завдяки застосуванню засобів, що впливають на чинники здоров'я населення.

Державні послуги – будь-які платні послуги, обов'язковість отримання яких встановлюється законодавством та які надаються фізичним чи юридичним особам органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та створеними ними установами й організаціями, що утримуються за рахунок коштів відповідних бюджетів.

Державні соціальні гарантії – встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій.

Державні соціальні стандарти – встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму.

Державні соціальні стандарти для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа – встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами мінімальні норми і нормативи забезпечення дітей-сиріт, дітей, які залишилися без батьківського піклування, та осіб з їх числа

Державна політика соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України – цілеспрямована, системна діяльність органів державної влади щодо забезпечення соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України шляхом надання їм пільг і гарантій соціального захисту відповідно до законодавства.

Державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямована на захист: людини і громадянина – їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності; суспільства -

його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави - її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища - від надзвичайних ситуацій.

Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям – щомісячна допомога, яка надається малозабезпеченим сім'ям у грошовій формі в розмірі, що залежить від величини середньомісячного сукупного доходу сім'ї.

Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю – щомісячна державна допомога, що надається відповідно до норм Закону України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» у грошовій формі особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю.

Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям – щомісячна допомога, яка надається малозабезпеченим сім'ям у грошовій формі в розмірі, що залежить від величини середньомісячного сукупного доходу сім'ї.

Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям : Закон України від 01.06.2000 р. № 1768-III

Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю – щомісячна державна допомога, що надається відповідно до норм Закону України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» у грошовій формі особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю.

Державний стандарт соціальних послуг – соціальні послуги надаються надавачами соціальних послуг державного, комунального, недержавного секторів незалежно від джерел фінансування відповідно до державних стандартів соціальних послуг. У державному стандарті соціальних послуг: 1) встановлюються вимоги щодо забезпечення необхідного рівня доступності соціальних послуг, зокрема на кожному етапі їх надання; 2) визначаються зміст та обсяг, норми і нормативи, умови та порядок надання соціальних послуг, показники їх якості.

Державні соціальні гарантії – встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, встановлені законами пільги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму.

Державні соціальні нормативи у сфері соціального обслуговування – встановлюються для визначення переліку соціальних послуг, які можуть надаватися громадянам похилого віку, інвалідам, дітям-інвалідам, дітям-сиротам, дітям позбавленим батьківського піклування, безпритульним, самотнім, іншим соціально-незахищеним громадянам, що перебувають у складних життєвих обставинах.

Державні соціальні стандарти – встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій.

Державні соціальні стандарти для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа – встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами мінімальні норми і нормативи забезпечення дітей-сиріт, дітей, які залишилися без батьківського піклування, та осіб з їх числа.

Дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах – дитина, яка потрапила в умови, що негативно впливають на її життя, стан здоров'я та розвиток у зв'язку з інвалідністю, тяжкою хворобою, безпритульністю, перебуванням у конфлікті із законом, залученням до найгірших форм дитячої праці, залежністю від психотропних речовин та інших видів залежності, жорстоким поведінням, зокрема домашнім насильством, ухилянням батьків, осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків, обставинами стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій чи збройних конфліктів тощо, що встановлено за результатами оцінки потреб дитини.

Дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів – дитина, яка внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального,

психологічного насильства, була викрадена, депортована або примусово переміщена, залучалася до участі у військових формуваннях, незаконно утримувалася, у тому числі в полоні, дитина, батьки (один із батьків), опікун, піклувальник, інший законний представник якої зникли безвісти за особливих обставин або померли (загинули) внаслідок отриманих у результаті збройного конфлікту поранення, контузії або каліцтва на території України чи за кордоном, а також дитина, позбавлена батьківського піклування внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту.

Діти, які мають право на безоплатне або пільгове забезпечення дитячим харчуванням – діти грудного віку та другого року життя, які входять до складу малозабезпечених сімей, діти грудного та раннього віку, які мають статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, або з числа внутрішньо переміщених осіб, або дітей з числа осіб, визначених у статті 10 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Допомога по безробіттю – грошова допомога, що виплачується особам, котрі згідно із законодавством вважаються безробітними.

Допомога по догляду за дитиною – щомісячна виплата жінкам, які працюють, навчаються з відривом від виробництва або зареєстровані у державній службі зайнятості як безробітні, за умови надання їм у межах установленого терміну частково оплачуваної відпустки по догляду за дитиною до досягнення нею певного віку.

Допомога сім'ям з дітьми – періодична грошова допомога, що надається залежно від кількості та віку дітей та від сукупного доходу сім'ї.

Електронна система охорони здоров'я – інформаційно-комунікаційна система, що забезпечує автоматизацію ведення обліку медичних послуг та управління інформацією про охорону здоров'я, у тому числі медичною інформацією, шляхом створення, розміщення, оприлюднення та обміну інформацією, даними і документами в електронному вигляді, до складу якої входять центральна база даних та електронні медичні інформаційні системи,

між якими забезпечено автоматичний обмін інформацією, даними та документами через відкритий програмний інтерфейс (API).

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – 1) консолідований страховий внесок на пенсійне страхування, страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, медичне страхування, страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, страхування на випадок безробіття, який в обов'язковому порядку сплачується страхувальниками з метою забезпечення реалізації прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за соціальним страхуванням; 2) консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Забезпечення найкращих інтересів дитини – дії та рішення, що спрямовані на задоволення індивідуальних потреб дитини відповідно до її віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної та етнічної належності та враховують думку дитини, якщо вона досягла такого віку і рівня розвитку, що може її висловити.

Забезпечення найкращих інтересів отримувачів соціальних послуг – дії та рішення, спрямовані на задоволення індивідуальних потреб отримувачів соціальних послуг відповідно до віку, статі, стану здоров'я, особливостей інтелектуального та фізичного розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної, етнічної та іншої належності, потреб та інтересів дітей, осіб з інвалідністю, осіб, визнаних недієздатними, осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, осіб похилого віку, а також з урахуванням думки отримувачів соціальних послуг, якщо вони за віком, рівнем розвитку та станом здоров'я можуть її висловити

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування – система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення, страхові виплати та надання соціальних послуг застрахованим особам за рахунок коштів Фонду соціального страхування України.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності – соціальне страхування, за допомогою якого здійснюється соціальний захист, охорона життя та здоров'я громадян у процесі їх труд, діяльності.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття – вид соціального страхування; система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення на випадок безробіття з незалежних від застрахованих осіб обставин та надання соціальних послуг за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

Заклад охорони здоров'я – юридична особа будь-якої форми власності та організаційно-правової форми або її відокремлений підрозділ, що забезпечує медичне обслуговування населення на основі відповідної ліцензії та професійної діяльності медичних (фармацевтичних) працівників і фахівців з реабілітації.

Заклади для бездомних осіб і безпритульних дітей – соціальні заклади, діяльність яких спрямована на допомогу бездомним особам і безпритульним дітям, їх підтримку та реінтеграцію.

Заклади для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування – медичні, навчальні, виховні заклади, інші заклади та установи, в яких проживають діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування.

Заклади допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми – центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг), центри соціально-психологічної реабілітації дітей та притулки для дітей.

Заклади соціального захисту для бездомних осіб і безпритульних дітей – будинок нічного перебування; центр реінтеграції бездомних осіб; соціальний готель; інші заклади, що надають послуги бездомним особам.

Заклади соціального захисту для безпритульних дітей – притулок для дітей служби у справах дітей; центр соціально-психологічної реабілітації дітей; соціально-реабілітаційний центр (дитяче містечко).

Заклади соціальної підтримки (догляду) – стаціонарні відділення для постійного або тимчасового проживання територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) та інші установи, заклади для постійного проживання громадян похилого віку, осіб з інвалідністю.

Захист прав та інтересів дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах – усі дії щодо дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, спрямовуються на захист прав та інтересів дитини, усунення причин таких обставин і забезпечення безпечних умов її утримання та виховання, надання їй та її батькам комплексу необхідних послуг та соціальної допомоги.

Зміст соціальної послуги – основні заходи, що становлять зміст соціальної послуги, передбачають: участь отримувачів соціальної послуги та членів їхніх сімей, їхніх родичів у вирішенні конкретних соціальних проблем; забезпечення денного перебування та догляду за отримувачами соціальної послуги, що включає: створення умов для денного перебування; організацію харчування отримувачів соціальної послуги (якщо соціальна послуга надається понад 4 години на день) шляхом надання можливості вживати їжу, у тому числі принесену з собою, залучення на договірних умовах суб'єктів господарювання до постачання готової продукції, забезпечення харчування надавачем соціальної послуги; спостереження за станом здоров'я (за потреби); допомогу у самообслуговуванні; соціальну реабілітацію; психологічну допомогу; соціально-трудова адаптацію; організацію дозвілля; навчання законних представників отримувача соціальної послуги. Зміст соціальної послуги та її обсяг для кожного отримувача соціальної послуги визначаються індивідуально залежно від результатів оцінювання індивідуальних потреб отримувача

соціальної послуги. За потреби надавач соціальної послуги забезпечує присутність одного із законних представників отримувача соціальної послуги під час надання соціальної послуги, тривалість якої визначається в індивідуальному плані, але не довше ніж два тижні.

Інституції соціального захисту – Мінсоцполітики, установи та організації, що належать до сфери управління Мінсоцполітики, Мінветеранів, Пенсійний фонд України та його територіальні органи, Нацсоцслужба та її територіальні органи, виконавча дирекція Фонду соціального страхування України та її робочі органи, Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю та його територіальні відділення, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування; Мінсоцполітики, органи та установи, що належать до сфери його управління, Пенсійний фонд України та його територіальні органи, Національна соціальна сервісна служба України та її територіальні органи, фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування та їх територіальні органи, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та інші надавачі будь-яких видів соціальної підтримки.

Інституційна система соціального захисту – сукупність державних, комунальних і недержавних органів, установ, організацій та фондів, наділених визначеними законом повноваженнями у сфері реалізації права на соціальний захист, які забезпечують формування та виконання соціальної політики, надання соціального забезпечення, соціальної допомоги й соціальних послуг, а також координацію, фінансування та контроль у цій сфері.

Малозабезпечена сім'я – сім'я, яка з поважних або незалежних від неї причин має середньомісячний сукупний дохід нижчий від прожиткового мінімуму для сім'ї.

Медична допомога – діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямована на профілактику, діагностику та лікування у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами.

Мультидисциплінарна команда – функціонально виокремлена група фахівців, об'єднаних спільними метою та завданнями щодо надання соціальної послуги.

Надавачі соціальних послуг – юридичні та фізичні особи, у тому числі фізичні особи – підприємці, внесені до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг.

Об'єкт соціального страхування – страховий ризик та страховий випадок, із настанням яких у застрахованих осіб (членів їх сімей, інших осіб) виникає право на матеріальне забезпечення та соціальні послуги відповідно до цього Закону залежно від видів соціального страхування.

Обслуговування за місцем проживання – діяльність спеціалістів та волонтерів щодо задоволення широкого спектру соціальних потреб населення певної місцевості (освіта, охорона здоров'я, соціальні послуги, юридична допомога тощо).

Обслуговування соціальне індивідуальне – вид соціального обслуговування і система відповідних структур місцевих органів влади, діяльність яких спрямована на допомогу кожній конкретній людині через надання адресної матеріальної, психологічної і соціальної підтримки.

Обслуговування соціальне у стаціонарних закладах – одна з форм соціального захисту населення, що полягає у специфічній організації соціальної допомоги, яка передбачає сукупність дій щодо забезпечення притулку, послуг і натуральної допомоги.

Організаційно-правові форми соціального захисту – закріплені законодавством України способи організації та юридичного оформлення діяльності державних, комунальних і недержавних суб'єктів щодо реалізації права на соціальний захист, які визначають порядок надання соціального забезпечення, соціальної допомоги та соціальних послуг, а також механізми фінансування, управління й контролю у цій сфері.

Охорона здоров'я – система заходів, спрямованих на забезпечення збереження і розвитку фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної

працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості життя.

Особа з інвалідністю – особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист.

Отримувачі соціальних послуг – особи/сім'ї, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах, яким надаються соціальні послуги.

Оцінка потреб – процес збору, узагальнення та аналізу соціальними працівниками інформації щодо стану та життєвих обставин об'єкта соціальних послуг з метою визначення видів та обсягів послуг, їх впливу на процес подолання складних життєвих обставин.

Оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах – аналіз належності особи/сім'ї до вразливих груп населення, її складних життєвих обставин та визначення індивідуальних потреб особи/сім'ї, переліку та обсягу соціальних послуг, яких потребує особа/сім'я.

Охорона здоров'я – система заходів, спрямованих на забезпечення збереження і розвитку фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості життя.

Принципи соціального захисту – закріплені в Конституції України та законах основоположні правові засади й керівні ідеї, які визначають зміст, спрямованість, організацію та механізми реалізації системи соціального захисту населення, забезпечують гарантування соціальних прав людини, соціальну справедливість, рівний доступ до соціальної підтримки та відповідальність держави за подолання соціальних ризиків

Прожитковий мінімум – вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору

непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості

Прожитковий мінімум для сім'ї – визначена для кожної сім'ї залежно від її складу сума прожиткових мінімумів, розрахованих та затверджених відповідно до Закону України «Про прожитковий мінімум» для осіб, які відносяться до основних соціальних і демографічних груп населення.

Реабілітація – комплекс заходів, яких потребує особа, яка зазнає або може зазнавати обмеження повсякденного функціонування внаслідок стану здоров'я у взаємодії з її середовищем.

Складні життєві обставини – обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самотійно.

Соціальна безпека – складова національної безпеки України, що полягає у стані захищеності життєво важливих соціальних інтересів людини, суспільства і держави від внутрішніх та зовнішніх загроз, який забезпечується через реалізацію державної соціальної політики, гарантування соціальних прав і свобод, функціонування системи соціального захисту, соціальних стандартів і соціальних послуг.

Соціальна вразливість – стан або сукупність умов, за яких особа, сім'я чи соціальна група мають підвищений ризик потрапляння у складні життєві обставини або обмежені можливості самотійно реалізувати свої соціальні права, що зумовлює потребу в соціальному захисті, соціальній підтримці та соціальних послугах з боку держави і суспільства.

Соціальна держава – конституційно закріплена форма організації державної влади, у межах якої держава бере на себе відповідальність за забезпечення гідних умов життя людини, реалізацію соціальних прав і свобод, соціальну справедливість, зменшення соціальної нерівності та створення ефективної системи соціального захисту, соціального забезпечення і соціальних послуг відповідно до закону.

Соціальна допомога – інструмент політики, який застосовується для регулювання рівня життя населення. С. д. являє собою надання послуг та

матеріальних ресурсів у різних формах, що фінансуються зазвичай із загальних доходів держави і надаються представникам найменш захищених груп населення на основі перевірки потреб або засобів для існування. Розрізняють такі види С. д.: *матеріальна* допомога (матеріальне забезпечення у разі тимчасової чи постійної непрацездатності, безкоштовне забезпечення одягом, продуктами харчування та ін. речами; окремі виплати в системі соціального забезпечення); *соціально-медична* допомога (реалізація різних форм медичного обслуговування, гарантована державою; благодійна діяльність недержавних органів; допомога, спрямована на реабілітацію інвалідів); *психолого-педагогічна* допомога (коригування психолого-педагогічних проблем, виявлення та зміна поведінкових та діяльнісних моделей особистості, вироблення навичок самодопомоги); *консультативно-інформаційна* допомога; *правова* допомога.

Соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям – щомісячна допомога, яка надається малозабезпеченим сім'ям у грошовій формі в розмірі, що залежить від величини середньомісячного сукупного доходу сім'ї.

Соціальна інфраструктура – цілісна сукупність установ, закладів, організацій та ін. об'єктів користування у певному соціумі; діяльність, покликана забезпечувати умови існування та відтворення населення шляхом всебічного задоволення його потреб - вітально-біологічних, побутових, виробничих, громадсько-політичних, соціально-культурних, тощо.

Соціальна підтримка – спеціальні заходи держави, спрямовані на забезпечення умов, достатніх для існування окремих соціальних груп, сімей, осіб, які відчують труднощі у виконанні окремих функцій у процесі своєї життєдіяльності.

Соціальна політика – сукупність заходів держави, спрямованих на досягнення певних соціальних цілей; її мета полягає в забезпеченні добробуту громадян та посиленні соціальної солідарності в суспільстві.

Соціальна реабілітація – робота, спрямована на відновлення морального, психічного та фізичного стану дітей та молоді, їх соціальних

функцій, приведення індивідуальної чи колективної поведінки у відповідність із загальновизнаними суспільними правилами і нормами.

Соціальна робота – професійна діяльність, яка полягає у наданні можливості людям якомога повніше розвивати власний потенціал, збагачувати своє життя та попереджувати виникнення дисфункцій.

Соціальна робота з дітьми та молоддю – діяльність уповноважених органів, підприємств, організацій та установ незалежно від їх підпорядкування і форми власності та окремих громадян, яка спрямована на створення соціальних умов життєдіяльності, гармонійного та різнобічного розвитку дітей та молоді, захист їх конституційних прав, свобод і законних інтересів, задоволення культ, та духовних потреб.

Соціальна служба – сукупність державних і недержавних органів управління, структур і спеціалізованих закладів, які здійснюють соціальну роботу з обслуговування населення, надають соціальну допомогу і послуги з метою подолання або пом'якшення складної ситуації. Система С. С. охоплює державну, недержавну і муніципальну (місцеву) С.с.

Соціальна справедливість – конституційно зумовлений принцип організації суспільних відносин і державної політики, що полягає у справедливому розподілі соціальних благ, ресурсів і можливостей, рівності прав і доступу до соціального захисту з урахуванням потреб та вразливості осіб, а також у забезпеченні балансу між соціальною відповідальністю держави, суспільства і особи.

Соціальні норми і нормативи – показники необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг та забезпечення освітніми, медичними, житлово-комунальними, соціально-культурними послугами.

Соціальний супровід – робота, спрямована на здійснення соціальних опіки, допомоги та патронажу соціально незахищених категорій дітей та молоді з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їх соціального статусу.

Соціальні послуги – дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають. Особі/сім'ї можуть надаватися одна або одночасно декілька соціальних послуг. Порядок організації надання соціальних послуг затверджується Кабінетом Міністрів України.

Соціальні послуги загальнонаціонального значення – унікальні комплексні та доступні соціальні послуги високої якості, які надаються із специфічною метою на всій території України за результатами проведення експериментальних проектів та спрямовані на задоволення загальнодержавного суспільного інтересу, що полягає у підтримці окремих категорій громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах, та подоланні наслідків таких обставин. Перелік соціальних послуг загальнонаціонального значення затверджується Кабінетом Міністрів України.

Соціальне забезпечення – передбачена законодавством система матеріального забезпечення та обслуговування громадян у випадку повної або часткової втрати працездатності, старості, а також членів сім'ї, які втратили годувальника. Важливими видами С. з. є: пенсія, допомога, пільги, утримання непрацездатних громадян у будинках для людей похилого віку та інвалідів тощо.

Соціальне обслуговування – система соціальних заходів, яка передбачає сприяння, підтримку і послуги, що надають соціальні служби окремим особам чи групам населення для подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримки їх соціального статусу та повноцінної життєдіяльності.

Соціальне страхування загальнообов'язкове державне – система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом

Соціальний захист – сукупність соціальних і юридичних гарантій, метою яких є забезпечення державою для кожного члена суспільства реалізації його основних соціально-економічних прав, передусім права на рівень життя, необхідний для норм, відтворення та розвитку особистості.

Соціальний захист військовослужбовців – діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законодавством.

Соціальний захист населення – система державних гарантій, заходів і механізмів, спрямованих на забезпечення реалізації конституційних соціальних прав громадян, підтримку осіб і сімей у разі настання соціальних ризиків, втрати або обмеження працездатності, безробіття, старості, хвороби, інвалідності, втрати годувальника та інших обставин, що зумовлюють потребу в соціальній підтримці.

Соціальний працівник – професійно підготовлений фахівець, що має необхідну кваліфікацію у сфері соціальної роботи і надає соціальні послуги.

Соціальний ризик – закріплена законодавством та визнана суспільством обставина об'єктивного характеру, з настанням якої громадяни (члени їх сімей) можуть втратити тимчасово або назавжди засоби до існування чи потребують додаткового матеріального забезпечення і не можуть самотійно її уникнути.

Соціальний супровід – робота, спрямована на здійснення соціальної опіки, допомоги та патронажу соціально незахищених категорій дітей та молоді з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їх соціального статусу

Соціальні гарантії – сукупність матеріальних і юридичних засобів, які забезпечують реалізацію конституційних соціально-економічних і соціально-політичних прав членів суспільства.

Соціальні послуги – комплекс правових, економічних, психологічних, освітніх, медичних, реабілітаційних та ін. заходів, спрямованих на окремі соціальні групи чи індивідів, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, з метою поліпшення або відтворення їх життєдіяльності, соціальної адаптації та повернення до повноцінного життя

Соціальні служби – підприємства, установи та організації незалежно від форм власності та відомчої належності, а також громадяни, що надають соціальні послуги особам, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги.

Суб'єкти надання соціальних послуг – визначені законом юридичні та фізичні особи, які на професійній або непрофесійній основі здійснюють діяльність із надання соціальних послуг особам, сім'ям і групам населення, що перебувають у складних життєвих обставинах, з метою забезпечення реалізації їхніх соціальних прав і підвищення рівня соціальної захищеності.

Суб'єкти, що надають соціальні послуги – підприємства, установи, організації та заклади незалежно від форми власності та господарювання, фізичні особи – підприємці, які відповідають критеріям діяльності суб'єктів, що надають соціальні послуги, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги

Фахівець із соціальної роботи – особа, яка має відповідну професійну кваліфікацію у сфері надання соціальних послуг та здійснює професійну діяльність у сфері надання соціальних послуг та/або сфері соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю відповідно до законодавства.

Управління соціальними ризиками – цілеспрямована діяльність держави, органів місцевого самоврядування та інших уповноважених суб'єктів, спрямована на виявлення, оцінювання, запобігання, мінімізацію та компенсацію негативних наслідків соціальних ризиків шляхом реалізації

соціальної політики, системи соціального захисту, соціального страхування, соціальної допомоги та соціальних послуг.

Учасники бойових дій – особи, які брали участь у виконанні бойових завдань по захисту Батьківщини у складі військових підрозділів, з'єднань, об'єднань всіх видів і родів військ Збройних Сил діючої армії (флоту), у партизанських загонах і підпіллі та інших формуваннях як у воєнний, так і у мирний час.

Центр надання адміністративних послуг – постійно діючий робочий орган або виконавчий орган (структурний підрозділ) органу місцевого самоврядування або місцевої державної адміністрації, що зазначені у частині другій цієї статті, в якому надаються адміністративні послуги згідно з переліком, визначеним відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги».

Центр професійної, медичної та соціальної реабілітації інвалідів – юридична особа, метою діяльності якої є здійснення заходів соціально-медичного та професійного спрямування. Центр утворюється для тимчасового перебування інвалідів I–III груп незалежно від віку, які мають відповідні медичні показання і потребують ужиття заходів щодо професійної, соціальної та медичної реабілітації з метою забезпечення їх адаптації у суспільному житті, подальшої зайнятості, економічної і побутової самостійності. Центр може утворюватися у формі державних та комунальних спеціалізованих підприємств, установ та закладів, а також юридичних осіб, заснованих на ін., ніж державна та комунальна, формах власності, які не мають на меті отримання прибутку, у т. ч. громадських, благодійних та релігійних організацій.

Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (ЦСССДМ, соціальні служби для молоді) – 1) спеціальні установи, на які покладено здійснення соціальної роботи з дітьми та молоддю; 2) заклади, уповноважені державою брати участь у реалізації державної молодіжної політики шляхом здійснення соціальної роботи з дітьми та молоддю Держава створює систему

ЦСССДМ для практичного здійснення підтримки соціального становлення та розвитку молоді.